

4543

491.99-8

S-45

I 1313

0194 - 07/21/38

SEP 2002

491.542-82
m-28-45

Ն. ՏԵՐ-ՂԵՒՈՆԻԵԱՆ

ԾԱՅՐԵՆԻ ԿԵԶՈՒ

491.99-8

S-45

mf.

Ն. ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

428
215-ՏԷ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

ԵՒ

ՍԿԶԲՆԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(1002
8992b)

19963 - 59

37-հորդ սիպ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

ՏՊԱՐԱՆ ՄՆ. ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆՅԻ, ՊՈՒՇԿԻՆՍԿԻ ՓՈՂՈՑ № 3.

1913

2010

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ

Ա. ՏԱՐԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ

Երեսնամյա և անհատական 1871 թվի սեպտեմբերին, այսինքն արանից ուղիղ 42 տարի առաջ: Տպագրուել է սա ձեռքի մեկնայով Համբարձում էնճիանճեանցի տպարանում 2400 օրինակ, որ իւր ժամանակի կամար խոսուր քիւ էր:

Այս գրքից պատշաճում է օրրոյնը թրաքս Դաւթաբեկ

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Այս դասագիրքը կազմելիս՝ մենք իսկզբանէ այն կարծիքին ենք եղել, որ առաջին և երկրորդ տարուայ ուսուցման նիւթերը համապատասխան բաժանմունքներում պէտք է մի ուսուցչի ձեռքին լինին և դա պէտք է լինի մայրենի լեզուի ուսուցիչը. մենք կարծել ենք, որ մայրենի լեզուի դասագիրքը, աւելի շատ, քան մի ուրիշը, կոչուած է նիւթ մատակարարել ուսուցչին, բացի լեզուի դասերից, նաև միւս օժանդակիչ առարկաների՝ բարոյախօսութեան, իրազնութեան և վայելչագրութեան համար. մենք կարծել ենք և կարծում ենք, որ բոլոր առարկաները, նաև թւարանութիւնն ու հայրենագիտութիւնը, միևնոյն ուսուցչի ձեռքին լինելով և աւելի կապակից ու ներգաշնակ ընթանալով մայրենի լեզուի դասերի հետ, մանուկների յիշողութեան մէջ խառնաշփոթութիւն չեն մտցնիլ, նրա գլխի մէջ, եթէ կարելի է այսպէս ասել, չեն գրաւիլ այս ու այն խորշը, առանց գիտենալու՝ թէ որպիսի ոք է հարեան խորշի բնակիչը: Ահա այս է պատճառը, որ մենք աշխատել ենք ոչ միայն լեզուի ուսուցման համար բազմակողմանի վարժութիւններ տալ այս գրքի մէջ, այլ և նրան զուգընթաց տուել ենք միւս օժանդակիչ առարկաների համար բաւականաչափ նիւթեր. մենք զուգակցել ենք բարոյախօսականը իրազնականի, նկարագրականը պատմողականի, արձակը չափարեքականի հետ... Տուգում ենք հաւատալ, որ այս փոքրիկ գրքոյկը խնամքով անցնելուց յետոյ, տարուայ վերջին ամենայն ոք կը համոզուի թէ սրբան կարևորագոյն նիւթեր է ամբարել մանուկը թէկուզ հէնց միմիայն մայրենի լեզուից:—Պետական ուսումնարաններում, ուր մայրենի լեզուի ուսուցումը սկսում է արդէն զբաղէտ մանուկների հետ և ուր դասատուն կարիք չունի ցուցադրած մանրամասնութիւնների մէջ մտնել, այս գրքոյկը հայ աշակերտներին, այսուամենայնիւ, շատ ու բազմադիմի նիւթեր է տալիս՝ բառագիտութեան, զրուցատրութեան, փոխադարձ թարգմանութեան և բերանացի ու գրաւոր վարժութիւնների համար:

Ընթերցողը կը նկատի, որ այս տպագրութեան ժամանակ մենք աշխատել ենք այնպիսի փոփոխութեան ենթարկել մեր դասագիրքը, որ սա կարողանայ միաժամանակ ծառայել հայախօս

և օտարախօս հայ մանուկներին, այսինքն պիտանի լինի և այն դպրոցներին, ուր սովորող մանուկները օտարախօս են:

Մայրենի լեզուի և խօսակցական-զրուցատրական լեզուի մէջ մենք որոշ տարբերութիւն ենք դնում: Օտարախօս հայ մանուկները մայրենի լեզուն ևս մենք համարում ենք հայերէնը. իսկ նրանց զրուցատրական լեզուն—մի բարբառ, որով նրանք փոխանակում են իրանց մտքերը առօրեայ կեանքում,—առանց մի ըստէ անգամ հրաժարելու այն ներքին ինքնաբերական ձգտումից, որ նրանց մղում է դէպի մայր լեզուն: Վրացախօս կամ թուրքախօս հայ մանուկի համար հայոց լեզուն այն չէ, ինչ-որ վրացի մանուկի համար նոյն հայերէնը: Միւս կողմից վրացախօս, թուրքախօս կամ չէրքէղախօս հայ մանուկների վերաբերմունքը դէպի իրանց մայր-լեզուն, դէպի հայերէնը, բոլորովին համամասն են, մինչդեռ վրացի, թուրք և չէրքէղ մանուկների վերաբերմունքը դէպի նոյն հայերէնը բոլորովին տարբեր: Օտարախօս հայը չնայելով, որ նրա զրուցատրական լեզուն հայերէնը չէ, երբէք չէ դադարում սօցիալական և ժառանգական կապերով միացած մնալ ազգի ընդհանուր զանգուածի հետ. հետևաբար այն հայերը, որոնց խօսակցական լեզուն հայերէնը չէ, իրանց մայր լեզուն սովորելու համար աւելի լաւ պայմանների մէջ են, քան թէ մի այլ՝ բոլորովին օտար լեզու սովորելիս: Այս տեսակէտից մենք կարծում ենք, որ այս գրքոյկը կարող պիտի լինի որոշ ծառայութիւն մատուցանել նաև օտարախօս հայ մանուկներին:

Որպէսզի մեր դասագիրքը պիտանացու լինի օտարախօս հայ մանուկներին ևս, (մենք աշխատել ենք սրա սկզբի դասերի նիւթը առնել բացառապէս միջազգային նշանակութիւն ունեցող բառերից: Այսպիսի բառեր մենք համարում ենք ծայնարկութիւնները, որոնք բոլոր լեզուներով միևնոյն են: Երբ մանուկը մօտենում է դատարկ կարասին և ձայն է տալիս՝ նա պիտի իւր ձայնի անդրադարձութիւնը լսէ, միևնոյն է՝ հայախօս է նա, թէ թուրքախօս. երբ նա վայր է ընկնում կոտորուող ճղնից, նա ա՛յ պիտի գոչէ...) Այսպէս էլ միւս ձայնարկութիւնների վերաբերութեամբ: Հարկաւոր է միայն, որ այդ ձայնարկութիւնների նշանագրերը պարզ լինին, ինչպէս պարզ են իրենք ձայնարկութիւնները: Այդ կողմից հայոց լեզուն տալիս է մի շարք դժուարութիւններ, որոնք, բարեբաղդաբար, անյաղժելի չեն: Սկզբի դասերի համար այդ դժուարութիւնները ներկայացնում են ու և յ տառերը, որոնցից առաջինը պարզ հնչիւնի նշանագիր լինելով, պիտի ունենար մի

պարզ գիր, մինչդեռ մեր այբուբենի մէջ ու բաղկացած է համարում երկու տառից. իսկ յ, որ իսկզբանէ կիսաձայն է, այսօր կատարում է նաև բաղաձայնի պաշտօն, երբեմն մինչև իսկ համար է մնում: Միջազգային լեզուի (ձայնարկութիւնների) հնչիւններն արտայայտող այդ երկու գայթակղեցուցիչ գրերը հեշտութեամբ յարմարում են մեր պահանջներին. ու-ի երկու մասերը մի մազային գծով շղկապւում են միմեանց հետ (ինչպէս այդ լինում է գրելու ժամանակ) և տղպիսով ու պարզ հնչիւնի համար մենք ունենում ենք ու պարզ գիրը: Անցնելով յ նշանագրին, մենք գիտենք որ նա գրագիտութեան սկզբին ունեցել է միայն մի հնչիւն և մինչև օրս պահում է իւր պատմական հնչիւնը, այսինքն համարում է կիսաձայն ի կամ հնչում է որպէս ձ. Միայն այբբենական մասի վերջում մենք ստիպուած ենք հասկացնել մանուկներին, որ այդ կիսաձայն տառը բառի սկզբում կարգացում է որպէս բաղաձայն հ: Կարծիր է, սակայն, որ այդ կիսաձայն յ-ն միշտ իրան նախընթաց ձայնաւորի հետ կարգացուի, նրանից անբաժան—որ՝ այ, ույ, ոյ, էյ, օյ վանկերը գրագիտութեան սկզբում համարուին անբաժանելի հնչիւններ և գրեր *):

Այսպէս անհ, մեր դասագրքի առաջին դասերը ձայնարկութիւններ են: Այդ ընդհանուրին մատչելի ու հասկանալի բառերից յետոյ, ամենամօտիկ և ամենաընտանի նիւթը, որ կարող է կապել օտարախօս հայ մանկանը իւր հայրենի լեզուի հետ, իրան շրջապատողների ու մերձաւորների անուններն են՝ հայ, հայր, մայր և այլն: Մենք աշխատել ենք զգուշութեամբ ու քայլ-առ-քայլ առաջ գնալ այս ուղղութեամբ: Ինքը դասագիրքը ցոյց է տալիս, թէ ինչպէս և որքան յաջող ենք լուծել մենք այդ խնդիրը: Մերձաւոր անձնաւորութիւնների և մօտիկ առարկաների անունները տալով որպէս նիւթ լեզուի ու գրագիտութեան, աստիճանաբար աւանդում ենք մանուկներին այդ առարկաների քանակը, նրանց որպիսութիւնը, գործողութիւնը և, վերջապէս, առաջարկում ենք կապակից ընթերցանութեան համար պարզ նիւթեր:

*) Մեր երիտասարդ ուսուցիչներից ոմանք Հայոց լեզուի հեզման կանոնների մասին շատ թիւր գաղափար ունին. նոքա լաւ չեն ըմբռնում մեր լեզուի հիմնական կանոնը երկու ձայնաւորով կազմուած վանկերի վերաբերութեամբ և հանդիպելով ես, ետ, ուս, և մանաւանդ թէ ալ, ոյ, էյ, հնչիւններին, հեզում են բառերը՝ հայոց փոխանակ հայոց, պատ-ուէր փոխանակ պատուէր, գո-յական փոխանակ գոյ-ական որպէս և՛ նայ-եցի, կը նայ-է, նայ-ում է, նայ-իր, նայ-ող, նայ-ած, բայց ոչ նայ-եցի (որ է նա-հեցի):

Վայելուչ գրութիւնը մենք ինքնուրոյն և անկախ առարկայ ենք ընդունում, այդ պատճառով այս դասագրքի սկզբում տալիս ենք միայն մի-մի տառ և վերջումը դնում ենք ամբողջ այբուբենը: Ուսումնարանը վայելչագրութեան համար պիտի ունենայ առանձին դասեր անկախ լեզուի դասերից: Այս պահանջից շեղուելով, մենք կը հասնենք այն ցաւալի հետեանքին, որին հասել ենք շատ դպրոցներում, այսինքն վայելուչ գրութիւն չենք ունենալ: Այս պահանջը կապ չունի գրութեան տարբեր սիստեմների հետ. ամենայն դէպքում սա ստիպողական է և սրան ուրանալ, նշանակուն է՝ արհամարել հայերէն վայելուչ գրութեան կարեւորութիւնը: Եւ, ցաւալի է խոստովանիլ՝ մեր դպրոցական վարիչների մեծագոյն մասը անգիտակցօրէն ընթանում է այդ շաւղով: Գրաւոր վարժութիւնները, որոնք երկու նպատակ ունին՝ ուղիղ գրել, և վայելուչ գրել, պիտի յաջորդեն և ոչ նախորդեն ապագիւր վարժութիւններին:

Անշուշտ խօսք կը լինի, թէ ինչպէս կարող է միևնոյն նիւթը միաժամանակ պիտանի լինել հայախօս և օտարախօս հայ մանուկներին, այն էլ միեւնոյն ծաւալով: Մենք այդ չենք պնդում. նիւթը որ մենք առաջարկում ենք, ըստ մեզ, մատչելի է բոլոր մանուկներին, որոնց աչքի առաջ ենք ունեցել. իսկ ծաւալը, անկասկած, տարբեր կը լինի. հայախօս մանուկների համար մեր առաջարկած նիւթը կարող է բաւարար լինել, որպէս մի տարուայ պաշար, իսկ օտարախօսները եթէ մի տարումը ամբողջ նիւթը չանցնեն, ո՞վ կարող է մեղադրել մանուկներին կամ նրանց ուսուցչին:

- Գրքիս բովանդակութիւնն է՝
- ա. բուն այբբենարան,
 - բ. քերակ. տարրական վարժութիւններ, առակներ, մանկ. ոտանաւորներ,
 - գ. ընթերցարան:

Նիկողայոս Տէր-Ղեւոնդեան

I. ԱՅԲԲԵՆԱՐԱՆ

ա օ ու

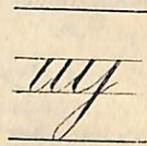
ա օ ու

ա օ ու

ա օ ու

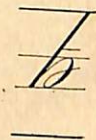

այ

այ,	այ,	այ,	այ,	այ,	այ,
օյ,	օյ,	օյ,	ույ,	ույ,	ույ,
ույ,	ույ,	ույ,	օյ,	օյ,	օյ,

էյ

էյ, էյ.	այ, այ.	օյ, օյ.	ույ, ույ.
էյ - էյ - էյ.	այ - այ - այ.	օյ - օյ - օյ.	ույ - ույ - ույ.

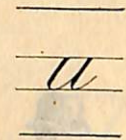
վայ

վայ, վայ, վայ. վույ, վույ, վույ.
էյ, այ, վայ, վույ, օյ, ույ.

ս

*)

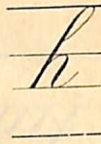
ս, սս. ու, ուս. օ, օս.
Օս, Մօս. Աս, Մուս. Սա, Սսն.

է, օվ է, սա է. սա օվ է. **)
այս է. այս ոս է. սա է. սա սոս է.

*) ս՛ ս՛ սուլամ է սագը, մանկանը վախեցնում.
**) օվ բառի ուղղագրութիւնը տես 35 էրեսում.

հայ

այ, ահ. օյ, օհ. էյ, էհ. վայ, վահ.
 այ, ահ. օյ, օհ. էյ, էհ. վայ, վահ.
 այ. ահ. օյ. օհ. էյ. էհ. վայ, վահ.

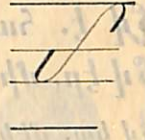
հայ

հայր

սա, սար. ուր, սուր. ուս, սուս.
 ծվ է. սա ծվ է.
 սա հայ է. սա հայր է.
 ծվ էր. սա ծվ էր.
 սա հայ էր. սա հայր էր.

մայր

հայ. հայր. մայր.
 ուս. սուս. սար.

մի մայր

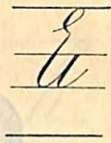

մէկ մայր

մոմ, սուր. հար.
 մէկ հայ. մէկ հայր. մէկ մայր.

մա-նուկ

ԹՎ է. հայ է, հայր է, մայր է, կին է.
 ԹՎ էր. մի հայ էր, մի հայր էր, մի մայր էր, մի կին էր.
 ԹՎ կա. մէկ հայ կա. մէկ հայր կա. մէկ մայր կա. մէկ կին կա.
 ԹՎ կար. մէկ հայ կար. մէկ հայր կար. մէկ մայր կար.

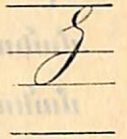
ունիմ. մայր ունիմ. մէկ մայր ունիմ.
 ունիս. հայր ունիս. մէկ հայր ունիս.
 ունի. կին ունի. մէկ կին ունի.

նա ունի.
 նա ունի մանուկ.
 նա ունի մի մանուկ.
 նա ունի մի սիրուն մանուկ.

ունէր... *)
 ասում էր...
 անում էր...
 կարում էր...
 մանում էր...

*) Բերանացի լրացնել կիսատ խօսքերը:

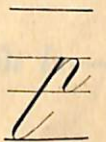
ծիծ

այծ. ծամ.

ունիմ. այծ ունիմ. ծամ ունիմ. ծիրան ունիմ.
 ունիս. ծիծ ունիս. կուրծ ունիս. ծունկ ունիս.
 ունի. մի այծ ունի. մի ծամ ունի. մի ծիրան ունի.

ծրծ-մայր

ծիծ-ծիծը. այծ-այծը. ծամ-ծամը. ծիրան-ծիրանը.
 հայ-հայր. հայր-հայրը. մայր-մայրը. կին-կինը.

Ժրծում է.

մանուկը ժրծում է.

մանուկը ժրծում է ծիծ.

մանուկը ծիծ է ժրծում.

այս մանուկը ծիծ է ժրծում.

այս մանուկը ժրծում է մօր ծիծը.

այն մանուկը ժրծում է ծրծ-մօր ծիծը.

ՀՕՀ

—
—
—
—
—

հն. չէ.

օվ. ի՛նչ.

Սա օվ է:

Սա մի մանուկ է:

Սա մի չար մանուկ է:

Մանուկը ի՛նչ է անում:

Մանուկը չօչ է անում:

Մանուկը ի՛նչ էր անում:

Մանուկը չօչ էր անում:

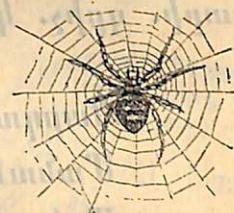
Երկու

մարդ

—
—
—
—
—

—
—
—
—
—

սանդ.

վարդ.

սարդ.

Այս մարդը իմ հայրն է:—Սա իմ հայրն է:—
Հայրս է:

Այդ կինը իմ մայրն էր:—Դա իմ մայրն էր:—
Մայրս էր:

Այն մանուկը իմ ընկերն էր:—Նա իմ ընկերն էր:—
Ընկերս էր:

գ ի ր

գիր—կիր. գար—կար. սագ—սար. սուգ—սուր.
գարի. գրիչ. կարագ. ուրագ. գարուն. Գարօ.

Կարդում է.

Մանուկը կարդում է.

Մանուկը կարդում է գիր.

Այս մանուկը կարդում է գիր:

Այս մանուկը գիր է կարդում:

Ես, դու, նա.

Սա, դա, նա.

Այս, այդ, այն.

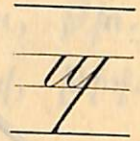
Ես եմ. ես մանուկ եմ:

Գու ես. դու մարդ ես:

Նա է. նա կին է:

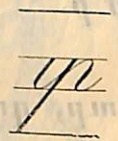

պ ա ս

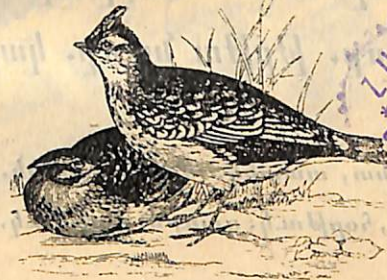

պաս. պանիր. կապիկ.

տ ա տ

(89926)
19963 - 59

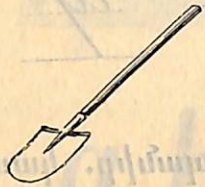
Երկու արտուտ.

մի տուն.

մի կատու.

Թ Օ Ո Ր

Թ ի.

Թ ա Թ.

Թ ա ս.

ղուր, զուռ. սար, սառ. ըռս, ոռս.

ղուռ—ղուռը. նուռ—նուռը. գառ—գառը.

ծանրը զուռը. ԹըԹու նուռը. կարմիր գառը.

պապ, պապիկ. տատ, տատիկ. մայր, մայրիկ. հայր, հայրիկ.

ծեր, ծերուկ. հորթ, հորթուկ. գառըն, գառնուկ. ծառ, ծառուկ.

Ո կ ա Ր Ղ Վ

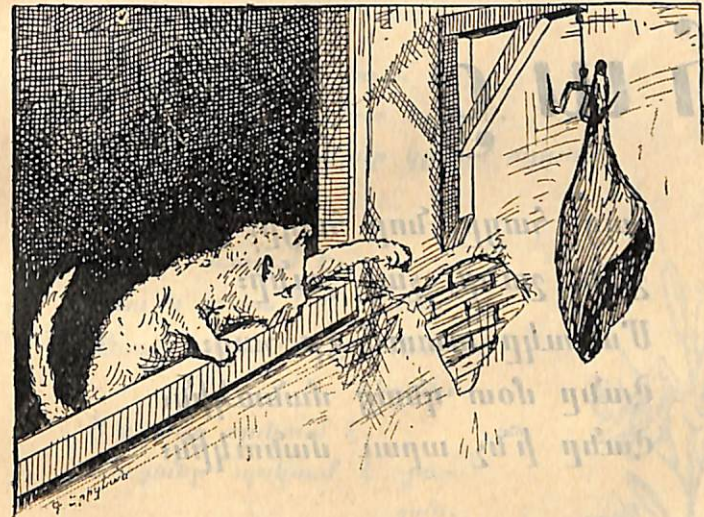
գրամ են՝ Թու, մոմ, հոր, հորթ, հով, սով.

կարդամ են՝ Թու, մոմ, հոր, հորթ, հով, սով.

Վ կ ա Ր Ղ Վ

գրած է՝ հաւ, նաւ, Թեւ, սեւ, Թիւ.
կարդա՛ հավ, նավ, Թեվ, սեվ, Թիվ.

վատ, դաւ. վան, նաւ. վահ, հաւ. կով, կաւ. հով, հաւ.

Կատուն մըսին չըհասաւ,
Այսօր հօ պաս է, ասաւ:

Ի՞նչ է նկարած այս պատկերի վրա.

Ի՞նչպիսի կատու է նկարած.

Ի՞նչ է անում կատուն.

Ի՞նչ ասաւ կատուն:

շ ու ն

շ

հ ա ց

ց

հաց, հացը, նոր հացը.
 շուն, շանը, շար շանը:
 Մանուկը ուտում էր հաց:
 Չունը մօտ գնաց մանուկին:
 Չունը ի՛նչ արաւ մանուկին:

սպիտակ, սեւ, անուշ, դառը.
 կծու, թթու, կանաչ, կարմիր.
 սպիտակ շուշան. սեւ հաց.
 անուշ ծիրան. դառը նուշ.
 կծու պանիր. թթու մածուկ.
 կանաչ տերեւ. կարմիր վարդ.

Յականը գնում է.
 Յականը գնում է տուն.
 Յականը այսօր գնում է տուն.
 Յականը այսօր ուշ է գնում տուն:

Սիմոնը գնաց.
 Սիմոնը գնաց դպրոց.
 Սիմոնը երէկ գնաց դպրոց.
 Սիմոնը երէկ շուտ գնաց դպրոց:

Հայրըս կըմնա.
 Հայրըս կըմնա այգում.
 Հայրըս էգուց կըմնա այգում.
 Հայրըս էգուց երկար կըմնա այգում:

Անուշն ուտում է.
 Անուշն ուտում է ծիրան.
 Անուշն ուտում է անուշ
 ծիրան:
 Շուշանը պոկում է.
 Շուշանը պոկում է շուշան.
 Շուշանը պոկում է սպիտակ շուշան:

Այս մանուկը ուտում էր.
 Այս մանուկը ուտում էր հաց.
 Այս մանուկը ուտում էր սեւ հաց:
 Այդ մանուկը կոտրում էր դառը նուշ:
 Այն մանուկը պոկում էր կարմիր վարդ:

Անուշի շանը.

Անուշը կանչեց իր շանը.	Շանը հոտոտեց նամակը.
Անուշը ցույց տուեց շանը մի նամակ.	շանը նայեց Անուշի երեսին.

Անուշը ասեց.	շանը ասեց.
«Ապա, սիրուն շնիկ,	Ես գիր չեմ կարդում.
դու կարդա, ես տեսնեմ՝	ես միայն պահպանում եմ
ինչ է գրած այս նամակում:	հորըդ տունը:

Անուշի շանը.

Անուշը կանչեց իր շանը, ցույց տուեց մի նամակ եւ ասեց. «Ապա, սիրուն շնիկ, կարդա, տեսնեմ՝ ինչ է գրած այս նամակում»:

Չանը հոտոտեց նամակը, նայեց Անուշի երեսին եւ ասեց. Ես գիր չեմ կարդում. ես միայն պահպանում եմ հորըդ տունը:

Անուշն ի՞նչ արեց:
 Անուշը կանչեց.
 Անուշը ցույց տուեց.
 Անուշն ասեց.

Անուշն ում կանչեց:
 Անուշը կանչեց շանը:
 Անուշն ում շանը կանչեց:
 Անուշը կանչեց իր շանը:

Անուշն ի՞նչ ցույց տուեց:
 Անուշը ցույց տուեց մի նամակ:

Անուշն ի՞նչ ասեց:
 Անուշն ասեց՝
 ապա, սիրուն շնիկ,
 դու կարդա,
 ես տեսնեմ՝
 ի՞նչ է գրած այս նամակում:

Շանն ի՞նչ արեց:
 Շանը հոտոտեց.
 շանը նայեց.
 շանն ասեց:

Շանն ի՞նչ հոտոտեց:
 Շանը հոտոտեց նամակը:

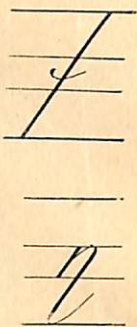
Շանն ինչ ի՞նչ նայեց:
 Շանը նայեց երեսին:

Շանն ում երեսին նայեց:
 Շանը նայեց Անուշի երեսին:

Շանն ի՞նչ ասեց:
 Շանն ասեց՝
 ես գիր չեմ կարդում.
 ես միայն պահպանում եմ հորըդ տունը:

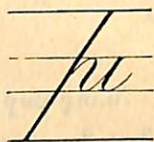
երեք

տղա

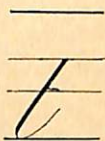
մէկ տղա. երկու տղա. երեք տղա.
այս տղան. այդ տղան. այն տղան.
իմ տղան. քո տղան. նրա տղան.

խ ա դ

Երեք տղա խաղում են. երեք տղա խաղ-են-անում:

հ ո լ

Երեք տղա հոլ են խաղում.
հոլի խաղալ, վէզի խաղալ, տիկնիկի խաղալ.
ես—մենք. դու—դուք. ինքը—իրանք.
սա—սրանք. դա—դրանք. նա—նրանք.
մենք ունինք. դուք ունիք. իրանք ունին.
սրանք ունին. դրանք ունին. նրանք ունին.

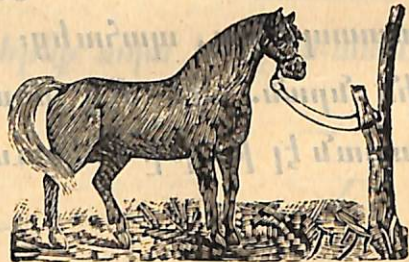

Վատուին խաղ է,
Մրկանը մահ է:

Վատուն մտաւ հացի տաշտը եւ նրա մէջ կռտապ-եկաւ, պահուեց: Մկները պանիր կարծեցին նրան. մէկ-մէկ մօտ էին գալիս տաշտին. կատուն էլ թաթը մեկնում էր ու խեղդում նրանց:

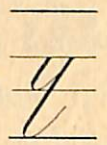
Մայր-մուկը հասկացաւ վտանգը. նա մօտեցաւ տաշտին ու նայեց պանրին: Ի՞նչ պանիր. չար կատուն էր տաշտի մէջ: Մայր մուկը գնաց, իմաց արեց ամենքին: Մկները լսեցին ու թաքկացան:

ճ ու

սպիտակ ձու. կարմիր ձու. դեղին ձու. կապույտ ձու.
 կարմիր ձի. սեւ ձի. դեղին ձի. չալ ձի. գորշ ձի.
 սեւ օձ. չալ օձ. գորշ օձ. շէկ օձ. կանաչ օձ.
 մէկ տանձ, երկու տանձ, երեք տանձ, չորս տանձ.
 առաջին, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ ձուկը.
 մեր ձիու սանձը, ձեր ծառի տանձը, նրանց ձեռի գանձը.

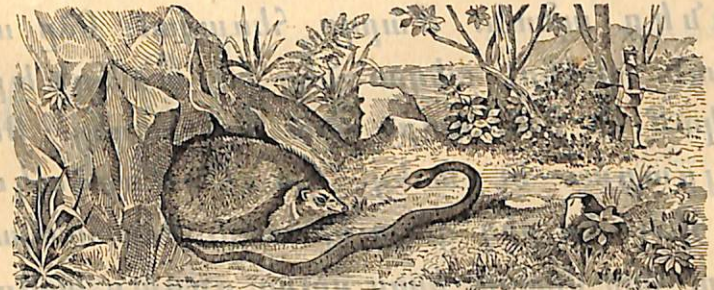
զատիկ

Չատիկ էր. երեկոյեան զանգը տուին. մա-
 նակները հաւաքուել էին եկեղեցու դուռը. ամեն
 մի մանուկ ձեռին ներկած ձու անէր. ձուի էին
 խաղում. ում ձուն կոտորուում էր, նա տանուլ էր
 տալիս. ում ձուն սաղ էր մնում, նա տանում էր:

ո կ ա ը դ ւ փ օ

օր, որ, օղ, ող, օձ, որձ. ողնի, ոսկի, Ոսկան.

Ողնին եւ օձը.

Օձը տեղ էր ընտրել ծառի խոռոչում.
 օձը նընջում էր խոռոչի մէջ:
 Ծառին մօտիկ ապրում էր մի ողնի:
 Մի մարդ ուզեց սպանել ողնան:

Ոգնին խնդրեց օձին:

Օձը ներս ընդունեց ոգնուն:

Մարդը հեռացաւ:

Օձը ասեց ոգնուն.

ընկեր, տեղըս նեղ է.

ասեղներդ ծակոտում են ինձ.

դուրս գնա այս տեղից:

Ոգնին զայրացաւ.

ոգնին ասեց.

դու համարձակում ես.

հիմա ես քեզ ցույց կը տամ:

Օձը հասկացաւ ոգնու շար միտքը.

օձը ինքը դուրս սողաց խոռոչից.

Օձը տեղ էր ընտրել ծառի խոռոչում եւ նրա մէջ նընջում էր: Ծառին մօտիկ ապրում էր մի ոգնի: Մի մարդ ուզեց սպանել ոգնուն: Ոգնին խնդրեց օձին: Օձը ներս ընդունեց ոգնուն: Մարդը հեռացաւ: Օձը ասեց ոգնուն. ընկեր, տեղըս նեղ է. ասեղները ծակում են ինձ. դուրս գնա այս տեղից: Ոգնին զայրացաւ եւ ասեց. դու համարձակում ես. հիմա ես քեզ ցույց կը տամ: Օձը հասկացաւ ոգնու շար միտքը. ինքը դուրս սողաց խոռոչից:

օձը, օձի, օձին, օձից, օձով, օձում.

ոգնի, ոգնա, ոգնուն, ոգնաց, ոգնիով, ոգնիում.

ընտրում եմ. ընտրեցի. ընտրել եմ. ընտրել էր.

Ընդգծած բառերը բացատրեցէք:

աղջիկ

մէկ, երկու, երեք աղջիկ—հովանոցի տակ.
առաջին, երկրորդ, երրորդ աղջիկը...
սիրուն, տղեղ, ռաբախ աղջիկը...
իմ, քո, մեր, ձեր, նրանց աղջիկը...

Երեք աղջիկ գալիս էին դպրոցից: Վատ եղանակ էր. անձրեւ էր գալիս: Աղջիկներից մինը հովանոց ունէր, շատ մեծ հովանոց: Մանուկները մտան հովանոցի տակ եւ ուրախ-ուրախ առաջ գնացին դէպի տուն:

Արեւ, արեւ, եկ, եկ,
Կարմիր արեւ, դուրս եկ,
Զիզի քարին տիտիկ արա,
Մանկիկներիս մըտիկ արա,
Համ տաքացրու, համ լույս արա:

որ ես գամ, որ դու գաս, որ նա գա:
որ մենք գանք, որ դուք գաք, որ նրանք գան:

Մ ե դ ու.

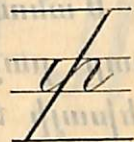
Հա, ծագեցաւ արեգակը,
Հա, ծաղկեցաւ մանուշակը.
Մեղուն թողեց իր սնակը
Տըզարգալով, սըզարգալով:

Մեղուն թըռաւ ծաղկէ ծաղիկ,
Մեղը առաւ քաղցր, անուշիկ.
Մոմը տարաւ հոտոտ, լուսիկ
Պըզպըզալով, պըզպըզայով:

հ ա թ ա

ու

փ ե ս ա

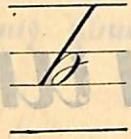

պապ, տատ. հայր, մայր. տղա, աղջիկ. հարս, փեսա.

Խ ն ա մ ա խ օ ս.

«Եկել եմ, եկել, այ խնամի»:
— Ի՞նչ ես եկել, այ խնամի:
«Աղջիկդ ուզիլ, այ խնամի»:
— Աղջիկ չունիմ, այ խնամի:
«Ես տեսել եմ, այ խնամի»:
— Ո՞րտեղ ես տեսել, այ խնամի:
«Խնսի այգում, այ խնամի»:
— Ի՞նչ էր անում, այ խնամի:
«Գլուխն էր կոկում, այ խնամի»:
— Ի՞նչով կոկում, այ խնամի:
«Հայրով, սանրով, այ խնամի»:
— Հայլին ճնցն էր, այ խնամի:
«Հայլին հայլեվարի էր,
Սանրը սանրավարի էր»:

ճօճ

Մանուկը քնած է ճօճի մէջ. մանուկի ճակատը բաց է. ճանճերը կծում են երեխային: Երեխայի ճակատը ծածկում են խասով:

Փայտօն

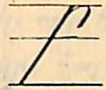

Ճօճի մօտ դրած է մի ֆայտօն—փոքրիկ, մանկական ֆայտօն: Մանուկը կը զարթնի. նրան կըղնեն ֆայտօնի մէջ, կարմիր ֆէսը կը ծածկեն գլխին եւ ֆայտօնը կը քաշեն դէպի տուն:

Փոքրիկ ճանճ եմ գռարճատէր,
Միշտ թռչում եմ վար ու վեր,
Մի հով տան մէջ, մի բակում,
Մաստիկ արևի տաքում.
Ես ներկայով բաւական,
Միտք չեմ բերում ապագան:

Եղբայր

Քույր քոյր

Հում ես՝ քույր, թույլ, ծույլ, բույս, բույն, լույս.
Գրի՛ր՝ քոյր, թոյլ, ծոյլ, բոյս, բոյն, լոյս.
Քոյրն ասաց՝ եղբայր ունիմ. եղբայրն ասաց՝ քոյր չունիմ:

Քոյր ու եղբայր իջան պարտէզ՝ խաղ անելու. եղբայրը պրտ-տացնում էր հոլը. քոյրը խաղում էր տիկնիկով:

«Դու ինձ խանգարում ես, Սաթօ, հոլիս առաջն ես ընկնում», ասաց եղբայրը:

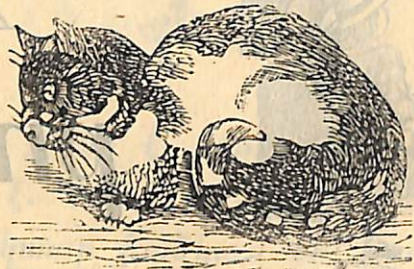
— Դու ես ինձ խանգարում. մտրակիդ ծայրով, դիպչում ես տիկնիկիս. քաշուիր այն կողմը:

Մանուկները հեռացան իրարից. նրանք սկսեցին ջոկ-ջոկ խաղ-անել, բայց շատով տըխրեցին ու յետ դարձան տուն:

Ինչո՞ւ տխրեցին մանուկները:

ու - ու

ձու, կատու, մեղու, տիրացու, Բարու...

Կ ա տ ու

Կատուն եկաւ, փխսիկ, փխսիկ,
 Հազար նազով, ինչպէս հարսիկ.
 Դունչը սրբեց թաթիկներով,
 Մազը սանրեց շանչիկներով:
 — Կատն, կատն, էր ես տրտում,
 Թէ՛ մրկներն են այսօր արթուն:
 Կատուն ասաց՝ միա՛ճ, միա՛ճ.
 Այսինքն թէ՛ այն, այն:

ոյ միշտ կարգն օյ

ո՞վ եկաւ, ո՞վ գնաց, ո՞վ ասաց, ո՞վ լսեց...

Ո Ր Բ Ը

Խաչ-քարի առաջ
 կանգնած է մի աղ-
 ջիկ. որք է այդ աղ-
 ջիկը, հայր ու մայր
 չունի. ոտաբոբիկ է
 նա, ոտնաման չու-
 նի. պատառոտած
 են շորերը, նոր հա-
 լաւ չունի:
 Որքը աղօթք է
 անում, որ մի բարի
 մարդ ընդունի իրան,
 պահի, պահպանի:

Կարմիր արեւը արդէն մայր մըտաւ,
 Լուսինը վաղուց գնաց, թաք կացաւ.
 Մանրիկ աստղերը ամպի տակ մըտան
 եւ ցուրտ ու խաւար գիշեր էր աշնան:
 Անտէր, անպաշտպան, տկլոր ու քաղցած,
 Որքն աղօթում էր խաչ-քարի առաջ:

եւ գ ը ի ը և

արեւ — արեւ, տերեւ, բարեւ, անձրեւ, պարգև...

Ա ն ձ ր և

Անձրև, անձրև, ցանձ արի,
Բրսցրո՛ւ ցորեն ու գարի,
Բրսցրո՛ւ ցորեն, կանաչ խոտ,
Աւլէ փոշի, մաքրէ օդ:

իւ կ ա ր դ ա ի ու ^{*)}

իւղ—իուղ, հիւր—հիուր, ալիւր, աղբիւր...

Առիւծն ու մուկը

Մուկը բուն էր շինել առիւծի որջի մօտ
և նրա մէջ ապրում էր: Այդ բանը դուր չէր
գալիս առիւծին. նա ուզում էր մկանը ջարդել:

—Ինձ մի ջարդիր, տէր, թող ապրեմ բեզ
մօտ. ձեռքիցս եկած լաւութիւնը կանեմ բեզ,
ասում է մուկը:

Առիւծը ժպտում է. «Ի՛նչ լաւութիւն կարող
է անել ինձ այս ողորմելին», մտածում է նա:

*) Արմատական բաղաձայնից առաջ միայն:

Մարդիկ թակարդ են սարքում և առիւծին
բռնում են: Թակարդի հաստ թոկերը պինդ
սեղմում են նրան: Առիւծն սկսում է մոնչալ:
Մուկը լսում է առիւծի մոնչոցը, մօտ է վա-
զում, իւր սուր ատամներով կրծոտում-կտրատում
է թոկերը և ազատում է առիւծին:

Մ ե դ ու

Ամենայն օր ես գնում եմ դաշտ,
Ամենայն օր ես գնում եմ ձոր,
Գնում եմ գարնանը,
Գնում եմ ամառը.
Ես անվերջ աշխատում եմ.
Ծաղիկների մէջ մեղր եմ պտուում.
Գտածս իսկոյն ուղղակի փեթակ եմ
տանում.

Որ-երբ ցուրտ քամին փչէ,
երբ ծաղիկները թառամին,
ես ձմեռը պաշար ունենամ,
Բոլորովին ապահով լինիմ:

Գարուն, ամառ, ամեն օր
ես գնում եմ դաշտ ու ձոր,
Աշխատում եմ ես անվերջ,
Մեղր եմ պրտուում ծաղկանց մէջ
եւ գտածըս ես շիտակ
Իսկոյն տանում եմ փեթակ,

Որ երբ փչէ ցուրտ քամին,
Ծաղիկները թառամին,
Ես ձմեռը պաշարով
Լինիմ իսպառ ապահով:

Ժ ա մ

ժամ, ժամաւոր, ժամասէր, ժամկոչ.
ժամ, ժամագործ, ժամանակ, ժամացոյց.

Ժամի դռան դողդողալով
Կանգնած է մի աղքատ կին.
Նրրա հանդերձ պատառ-պատառ,
Չունի շապիկ իւր հագին:

Անհամարձակ նա իւր ձեռքը
Պարզում է անց-կացողին՝
«Ողորմութիւն արէք, պարոն,
Անտուն, անտէր աղքատին»:

յ ո պ ո պ

հարկ—տուրք, պէտք.	յամառ—կամակոր.
յարկ—կտուր, ծածկ.	յիսուն—
հարթ—տափակ, տափարակ.	հիւնս—
յարդ—ծղոտ, դարման.	հոտ—
համր—մունջ, լալիկ.	յօդ—
յամր—դանդաղ, կամաց.	հօտ—
համար—մի բանի համար.	

Յ ո պ ո պ ը

Յոպոպը ձու պիտի ածէր, որ ձագեր հանէր, բայց բուն շինել չըզիտէր: Նա մի պատրաստի բուն գտաւ, ձու ածեց, որ թուխս նստի: Միւս օրը յոպոպն զգաց, որ բունը հոտում է. գնաց, ուրիշ բուն գտաւ: Զատ չանցած, այդ բնից էլ սկսեց վատ հոտ գալ:

—Այստեղի թուչունները, երևի, հոտած են, ասաց յոպոպը, թուչեմ-գնամ ուրիշ աշխարհ:

—Գնա՛, ասաց ագռաւը. բայց աշխատիր բնութիւնդ փոխել, ո՛չ թէ բունդ. կեղտահոտը նրանից է, որ դու մաքրասէր չես:

ձու ածել—հաւը ձու է ածում.

Չուր ածել, թէյ ածել, սուրճ ածել,

փող ածել, սրինգ ածել, դաշնակ ածել.

հանել, որ հանէ, որ հանէր.

նստիլ, որ նստի, որ նստէր.

Զայնաւոր տառեր՝ ա, օ, ու, է, ի, ը, ե, իւ, եօ, եա.

Կիսաձայն յ՝—այ, էյ, օյ, վայ, թէյ.

» » հայր, մայր, եղբայր.

» » քույր-քոյր, ծոյլ, բոյն.

Բաղաձայն յ՝ յարկ, յիսուհ, յետոյ.

Անձայն յ՝ ծառայ, քահանայ, երեկոյ.

իւ — ուէ — ուե — ուա.

ալիւր. արիւն. աղբիւր. աղուէս. պատուէր. արուեստ. ստուեր. առուակ.

Ես շատ եմ սիրում, երբ ձիւն է գալիս, տաք հագնւում եմ, բազն եմ վազ տալիս, ընկերներիս հետ ձնագունտ խաղում, ազատ թռչկոտում, խնդում, ծիծաղում. բայց, մի, աշխարհում կան բիւր մանուկներ, որոնք բոբիկ են, չունին տաք շորեր:

Ա դ ու է ս ը

Աղուէսը պառկեց աղբի տակին,

Աչքը գցեց հաւի ձագին,

Նետով կրտամ աչքի տակին,

Որ մօտ չըգայ նա մեր բակին:

եա. եօ.

հողի—հողեակ: որդի—որդեակ. աղանեակ, եօթնեակ...

Արուեսակը շատ աշխատասէր աղջիկ էր. իրանց դասատանը նա ունէր եօթը ընկերուհի. նրանց անուններն էին՝ Սրբուհի Մամիկոնեան, Սաթենիկ Արամեան, Վարդուհի Պարոնեան, Պերճանուշ Պոօշեան, Մանուշակ Պատկանեան, Սիրանոյշ Աղայեան, Լուսիկ Արծրունի: Իսկ Արուեսակի ազգանունը Ղևոնդեան էր:

II. ՏԱՐՐԱԿ. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Առարկայի մէկը և շատը

մէկ, երկու, երեք ծառ—ծառեր.

մէկ, երկու, երեք մոմ—մոմեր.

մէկ, երկու, երեք ձի—ձիեր.

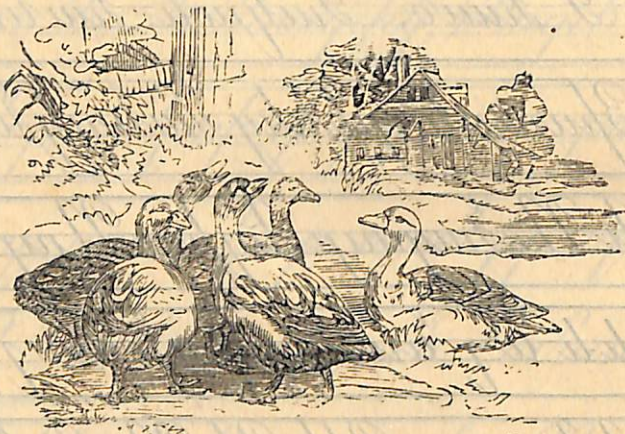
մէկ, երկու, երեք սեխ—սեխեր.

մէկ պապ. մէկ պապ էր. շատ պապեր.

մէկ տատ. մէկ տատ էր. շատ տատեր.

մէկ հաց. մէկ հաց էր. շատ հացեր.

մէկ ձու. մէկ ձու էր, շատ ձուեր.

2. Մ ա գ ե ռ

Ջո՛ւ-ջո՛ւ, շատակեր
սև ու սպիտակ իմ ձագեր,
հերի՛ք որչափ լողացաք,
կարմիր տօտեր լրևացաք.

հերի՛ք, որչափ գետի մօտ
որդեր կերաք դուք տղմոտ.
գնանք-գնանք դէպի տուն.
ձեզ կուտ կըտամ իրիկուն:

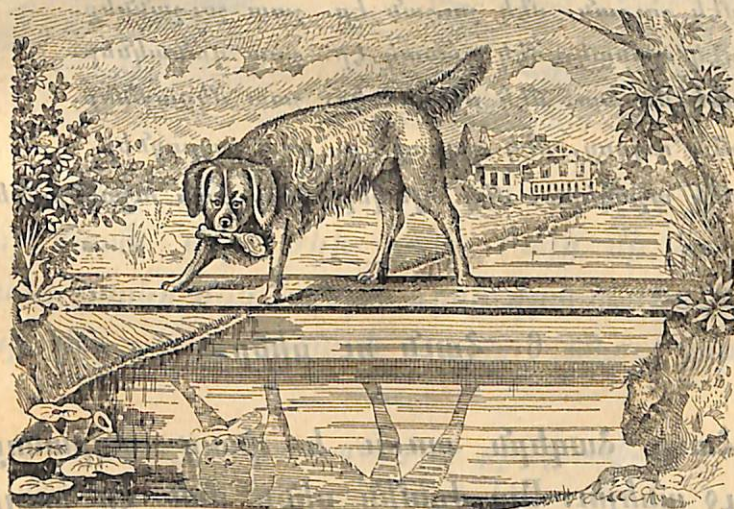
3. Առարկայի մէկը և շատը

շուն, շուն էր, շուներ—շ՛ներ.

տուն, տուն էր, տուներ—տ՛ներ.

ձուկը, ձուկն էր, ձուկներ—ձ՛կներ.

դուռն, դուռն էր, դուռներ—դ՛ուռներ.

4. Ազահ շունը

Կամուրջի տակից պարզ ջուր էր վազում:
Մի շուն անցնում էր կամուրջով: Չունը բերանին

մի կտոր միս ունէր: Վերեւից նայեց ջրին: Ջրի մէջ տեսաւ մի ուրիշ շուն. սա էլ բերանին միս ունէր: Հունը ցած թռաւ կամուրջից. ուզեց միւս շանից խել մտի կտորը: Բայց ջրի մէջ նա ուրիշ շուն չըզտաւ. իրան բերանի կտորն էլ վէր պցեց, ջուրը տարաւ: Հունը իւր պատկերն էր տեսել ջրի մէջ: Աչկածակ էր մեր շունը և պատիժն էլ ստացաւ:

5. Առարկայի մէկը և շատը

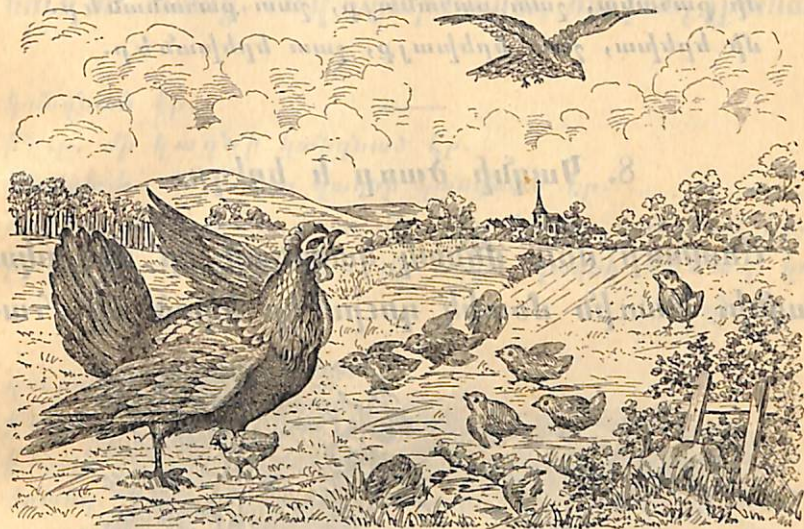
մէկ շուշան, մէկ շուշան էր. շատ շուշաններ.
 մէկ դանակ, մէկ դանակ էր. շատ դանակներ.
 մէկ մկրատ, մէկ մկրատ էր. շատ մկրատներ.
 մէկ դպրոց, մէկ դպրոց էր. շատ դպրոցներ.
 մէկ աշակերտ, մէկ աշակերտ էր. շատ աշակերտներ:

6. Հաւն ու ցինը

Հաւը ձագերն առաւ և զնաց աղբանոցը բրջուջ անելու: Այդ ժամին ցինը ման էր տալիս օդի մէջ: Մայրը տեսաւ ցինին և ձայն տուեց ձագուկներին.

Չու-Չու, Չու-Չու, իմ ձագուկներ,
 լաւ վառիկներ, աքլարիկներ.

եկէք, մըտէք թեիս տակը,
 շատ հեռու է հայր-որձակը.
 Հար ուրուրը ման է տալիս,
 ճյ-ճյ, սնց է պտուտ գալիս:

Ձագերը հասկացան, որ վտանգ կա, վազեցին, մտան մօր թեի տակ: Բայց մի ձագուկ ականջ չարեց մօր ձայնին: Յինը վրա-տուեց, հանկերի մէջ առաւ նրան և տարաւ, անուշ արաւ:

զնաց քշուջ անելու—զնաց որ քշուջ անի.
 ման-տալ. ման եմ տալիս. ման էի տալիս.
 ման գալ. ման եմ գալիս. ման էի գալիս.
 պտուտ-գալ. պտուտ եմ գալիս. պտուտ էի գալիս.
 պտուտ-տալ. պտուտ եմ տալիս. պտուտ էի տալիս.
 վրա-տալ. վրա եմ տալիս. վրա-տուեց ձագին.
 ճանկեր. ձագեր. ձագուկներ. վառիկներ...

7. Առարկայի մէկը և շատը

մի մատանի, շատ մատանիք, շատ մատանին եր.
 մի աղաւնի, շատ աղաւնիք, շատ աղաւնին եր.
 մի քահանա, շատ քահանայք, շատ քահանան եր.
 մի երեխա, շատ երեխայք, շատ երեխան եր.

8. Կաղնի ծառը և եղէգը

Անտառի մօտ մենակ կանգնած էր մի հսկա կաղնի: Ծառին մօտիկ դուրս էր եկած մի հա-

մեստ եղէգնի: Կաղնի ծառը շարունակ ծաղրում էր եղէգնուն. դու անգօր ես, ասում էր. քամին քեզ կռացնում, գետնին է կպցնում. իսկ ես միշտ կանգնած եմ ուղիղ և քամուց չեմ վախենում:

Մի օր էլ սաստիկ քամի վեր-կացաւ:

Եղէգնին ծալուեց, գետնիցը կպաւ. իսկ կաղնին արմատից սլոկուեց, վայր-ընկաւ: Քամին անցկացաւ: Եղէգնին նորից կանգնեց, նայեց կաղնուն ու ասաց. «Ո՛վ հպարտանա, նա թո՛ղ չքանա»:

կանգնած էր.

ինչը. մի կաղնի կանգնած էր.

ինչպիսի. մի հսկա կաղնի կանգնած էր.

ո՞րտեղ. անտառի մօտ մի հսկա կաղնի կանգնած էր.

ինչպէս. անտառի մօտ մի հսկա կաղնի մենակ կանգնած էր:

դուրս էր եկած.

ինչը. դուրս էր եկած մի եղէգնի.

ինչպիսի. դուրս էր եկած մի համեստ եղէգնի.

ո՞րտեղ. ծառին մօտիկ դուրս էր եկած մի համեստ եղէգնի:

ծաղրում էր.

ինչը. ծառը ծաղրում էր.

ո՞ր ծառը. կաղնի ծառը ծաղրում էր.

ինչպէս. կաղնի ծառը շարունակ ծաղրում էր.

ինչի՞ն. կաղնի ծառը շարունակ ծաղրում էր եղէգնուն*):

կաղնի, կաղնու, կաղնուն, կաղնուց. կաղնիք-կաղնիներ.
 եղէգնի, եղէգնու, եղէգնուն, եղէգնուց, եղէգնիք-եղէգնիներ.
 քամի, քամու, քամուն, քամուց, քամիք — քամիներ.

*) Այսպէս հարցերով վերլուծել բոլոր նախադասութիւնները. հարցերը տալ ընդարձակ և պատասխանները պահանջել լիակատար և ոչ հատիկ-հատիկ բառերով:

9. Բառ. խօսք

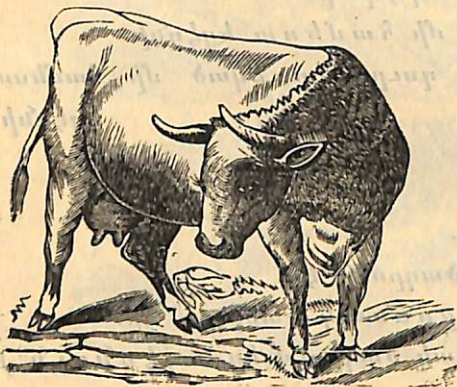
բառ՝ հաց. շուր. գիրք. հոլ. մատիտ. տիկնիկ...
 խօսք՝ հացը ուտելիք է. շուրը խմելիք է.
 հոլը խաղալիք է. գիրքը դասական առարկայ է.
 մատիտը... տիկնիկը... սուրճը... փլաւը...

աշակերտ. ուսուցիչ. դերձակ. երկրագործ.

Աշակերտը կարգում է. ուսուցիչը
 կարգացնում է:
 Դերձակը կարում է. երկրագործը
 վարում է:

կով. ձի. շուն. կատու. առիւծ...

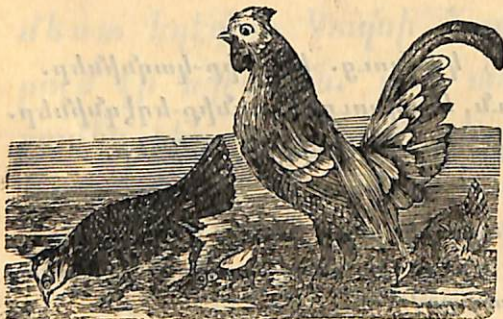

Կովը բառաչում է. առիւ-
 ծը մոնչում է:

Ձին խրխրնջում է. շու-
 նը հաջում է:

Կատուն մլաւում է. աքա-
 դաղը կանչում է:

10. Աքաղաղ

Դու ինձ ասս, ւքաղաղ,
 Ոսկէ կատարիդ մատաղ,
 Կարմիր միրուքիդ մատաղ,
 Ինչի՞ ես շուտ արթնանում,
 Բարձր-բարձր երգ ասում,
 Անուշ քունս խանդարում:

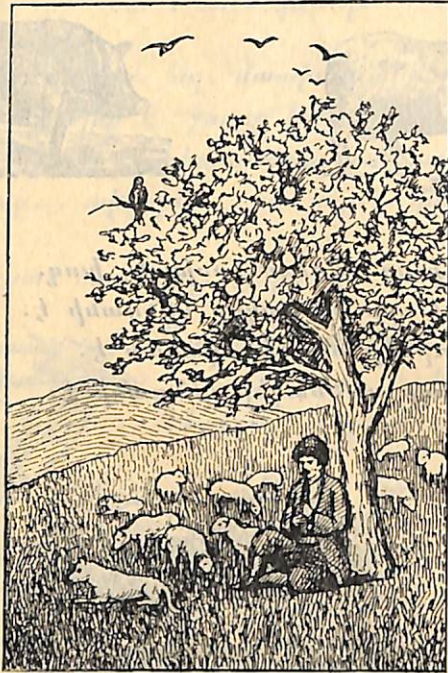

ոչխար. առիւծ. սոխակ. խոզ.
 ոչխարը խօտակեր կենդանի է.
 առիւծը մսակեր գազան է.
 խոզը ամենակեր կենդանի է:

11. Գայլը և գառը

Մարի լանջով առուակ էր վագում: Գառը մօ-
 տեցաւ, որ ջուր խմէ: Գայլը տեսաւ վերեւից և ձայն
 տուաւ. «է՛յ, դ՛ու, ինչ՞ու ես ջուրս պղտորում»:
 — Ես ներքեն եմ կանգնած, տէ՛ր իմ, իսկ դու
 վերեն ես. ի՛նչպէս կարող եմ ջուրդ պղտորել:
 «Ուրեմն ես ս՛ուտ եմ ասում, բարկացաւ գայլը.
 անպիտան, դու համարձակում ես ինձ հակաճա-
 ունի՛ր», ասաց գազանը և պատառոտեց գառնուկին:

12. Երկու առարկայ մի խօսքի մէջ

Հովտում կանգնած էր մի տանձի ծառ:
 Ծառի վրա կային պտուղներ:
 Ծառի տակ նստած էր հովիւր:
 Գառների մօտ նստած էր շունը:
 Ծառի շուրջը արածում էին գառներ:
 Ծառի վերևը թռչոտում էին թռչուններ:
 Ոստի վրա նստած էր մի ազգաւ:

13. և — ու

Ես գնում եմ դպրոց:
 Դու գնում ես դպրոց:
 Ես և դու գնում ենք դպրոց:
 Ես ու դու գնում ենք դպրոց:

14. Գ ա ո ն ու կ

Իմ սիրուն գառնուկ,
 իմ անմեղ գառնուկ,
 բուրդըդ սպիտակ է.
 բուրդըդ փափուկ է.
 դու դաշտ ես վազում.
 դու արօտ ես վազում.
 մօրըդ կարօտն ես քաշում:
 Միրական գառնուկ,
 լաց մի լինիր փոքրիկ տղի նման.
 մայրըդ կըգայ,
 քեզ համար անուշ կաթ շատ կըբերէ:

Միրուն, անմեղ իմ գառնուկ,
 Բուրդըդ սպիտակ ու փափուկ,
 Դաշտ վազելով ու արօտ,
 Մօրըդ քաշում ես կարօտ:
 Մի լար, գառնուկ սիրեկան,
 Փոքրիկ տղի դու նման.
 Կըգայ մայրըդ, հետը շատ
 Կըբերէ քեզ անուշ կաթ:

15. Իսկ. բայց.

Վարդանը գնում է, իսկ Շուշանիկը գալիս է:
Հայկը գրում է, իսկ Հայկանուշը կարում է:
Ծառը ծաղկում է, բայց պտուղ չի տալիս:
Արմիկը նկարում է, բայց վատ է նկարում:

16. Թէ - եթէ.

Կատունն մեռաւ, ափսոս ու ախ,
Մկներն այսօր խիստ են ուրախ.
Եթէ յանկարծ վեր-կենայ սաղ,
Նրանց կանէ արիւն-շաղաղ:

17. Վատ ընկեր

Էշն ու շունը ճանապարհ էին գնում: Մի խոտաւէտ տեղ կանգնեցին: Էշն սկսեց արածել խոտը. շունը ուտելու բան չունէր:

«Խուրճինդ լիքն է հացով. մի կտոր ինձ տուր,—խնդրեց շունը,—սոված մեռնում եմ»:

—Չեմ տալ. ես խոտ եմ ուտում, զո՛ւ էլ խոտ կեր,—պատասխանեց էշը:

«Ես խոտակեր չեմ, ընկեր. հաց եմ ուզում»:
—Չեմ տալ,—կրկնեց էշը:

Այդ միջոցին թփերի ետևից երևեցաւ զայլը, էշի թշնամին:

Էշը զարհուրեց. «Ընկերս, աղաչեց նա. ան, քեզ լինի բոլոր հացը, կեր, անուշ արա. միայն թէ ազատիր ինձ զայլի ատամներից»:

ձունը երեսը շուռ տուեց և հեռացաւ. «Եթէ իմ ընկերս լինէիր, ես քեզ կըսպաշտպանէի», ասաց նա:

Գայլը մի րոպէում պատառոտեց էշին:

արածել—արածացնել. ուտել—ուտացնել.

խոտաւէտ, հոտաւէտ—շատ խոտ տուող, լաւ հոտ տուող:
սոված եմ, ծարաւ եմ—քաղցած եմ, խմել եմ ուզում.

III. Ը Ն Թ Ե Ր Ց Ա Ր Ա Ն

1. Մ ե Ր տ ու ն ը

Մեր տունը մեծ չէ. նա երեք սենեակ ունի և մի խոհանոց: Սենեակներից մէկում մենք դաս ենք սովորում. երկրորդ սենեակում ճաշում ենք. նրա մէջ դարսած են շատ աթոռներ, մի մեծ սեղան և մի պահարան: Ամենից մեծ սենեակում մենք քնում ենք: Դա կոչւում է ննջարան:

Պատմեցէք, ինչ որ տեսնում էք մանկանոցում:

2. Գրեցէք հետևեալ շինութիւնների անունները և յիշեցէք՝ տուն, դպրոց, եկեղեցի, ջաղաց, գոմ...

3. Մ ե Ր դ աս ատ ու ն ը

Դասատան մէջ նստած են աշակերտներ: Աշակերտների առաջ նստած է վարժապետը: Վարժապետը սովորեցնում է: Աշակերտները սովորում են: Երբ-որ վարժապետը ներս է մտնում, աշակերտները ոտի են կանգնում և աղօթում են: Աշակերտները դասատանը կարդում են, գրում են, հաշւում են թրւերով, երբեմն էլ նկարում են: Աշակերտների դիմացը դրած է մի մեծ գրատախտակ: Գրատախտակի մօտ դրած է կախիճ և սպունգ: Գրասեղանների վրա դրած են դասական առարկաներ:

Համեմատեցք այստեղ նկարագրածը ձեր դասատան հետ:

4. Հ Ր ա լ է ը

Ձանգը տըւին, դէ՛հ, շո՛ւտ արէք,

Խաղալիքներ մի կողմ դրէք:

Մի կողմ դրէք գընդակ, չըւան,

Խաղատիկին, հոլ, խարազան:

Մըտէք, մըտէք դուք դասատուն.

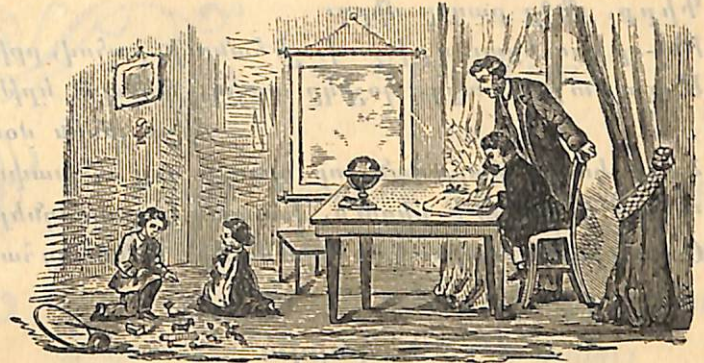
Իսկոյն կըգայ ձեր դասատուն:

5. Մեր ընտանիքը

Ես մի փոքրիկ երեխայ եմ: Ես ունիմ հայր ու մայր: Հայրս ու մայրս ինձ շատ են սիրում: Ես երկու քոյր և մի եղբայր էլ ունիմ: Ծնողներս նրանց էլ են շատ սիրում: Հայրս ու մայրս մեզ կերակրում են: Նրանք մեզ պահում-պահպանում են: Մենք շատ ենք սիրում մեր ծնողներին և նրանց պատուէրները կատարում ենք:

6. Ազգակիցներ

Ես ունիմ հայր ու մայր. նրանք իմ ծնողներն են: Հօրս հայրը իմ պապն է—իմ մեծ հայրը: Մօրս մայրը իմ տատն է—իմ մեծ մայրը: Հայրս մի եղբայր ունի. նա իմ հէրբարն է.— հէրբար-հօրեղբայր: Մայրս էլ մի եղբայր ունի. նա իմ քեռին է.—քեռի-մօրեղբայր: Ունիմ էլի երկու հօրաքոյր-հօրքիւր և մի մօրաքոյր-մօրքիւր:

8. Դասակիցն աշտոյրներ՝ գիրք, գրիչ, գրչակոթ, գրչածայր, գրչաման, գրչահատ, քարեգրիչ, քարետախտակ, գրատախտակ, կաւիճ, մատիտ, տետրակ, թանաք, թանաքաման:

Խաղաղիքներ՝ վէզ, հոլ, գնդակ, օղակ, չըւան, խարազան, չիլիկ, չիլիկափայտ, խաղատիկին—տիկնիկ...

Լուսացաւ, լուսացաւ,
Լոյսն է բարին,
Ծիտն է ծառին,
Հանն է թառին.
Աշխատաւոր, վեր կաց բանի,
Ծոյլ մարդու բունը տանի:

Ցերեկ, գիշեր, առաւօտ, կէսօր, երեկոյ, կէսգիշեր—օրուայ մասերն են:

9. Գիրք, մէջը քաղցր միրգ:
 Ինչ-որ գրուեցաւ գրիչով, չի հանուել բաճով, բրիչով:
 Մատիտը մատիդ, կօշիկը ոտիդ, ճանապ երթալիս
 միշտ լինին ժօտիդ:
 Հօլը կուզէ խարազան, որ պտոյտ գայ անխափան:
 Վէգի կարմիրն է սիրուն, վաստակ է զարկողներուն:
 Օղակ խաղալն օգտակար շարժմունք է մանկանց համար:

10. կարգան

Կարգան, այ իմ խելօք մանուկ,
 Կարգան, գրի՛ր դու ամեն օր.
 Կարգացողի խելքն է կտրուկ,
 Միտքը պայծառ ու լուսաւոր:

11. Առածները անգիր սովորեցէ՛ք եւ գրեցէ՛ք՝

Ո՛վ կը կարգայ, նա մարդ ա:
 Ո՛վ կ'աշխատի, նա կ'ուտի:
 Ո՛վ ալարի, ո՛չ դալարի:

12. Վեր կաց

Վեր կաց, մանուկ, խորունկ քնից,
 Արևն արդէն ծագել է.
 Վեր կաց փափուկ քո անկողնից,
 Հաւը վաղուց խօսել է:

13. Աշակերտը

Արամը ծխական դպրոցի աշակերտ էր: Երեկոյին նա պատրաստեց իւր դասերը, գրքերն ու տետրակները դարսեց պայուսակի մէջ և անկողին մտաւ:

Առաւօտեան ժամի եօթն էր: Մայրը մօտ գնաց Արամի անկողնին, մեղմիկ համբուրեց նրա գանգուր մագերը և կամացուկ խօսեց. «Արամիկ, զաւանկս, վեր կաց, ժամանակ է»:

Մանուկը արագ վեր կացաւ, լուացուեց, հագնուեց, մի բաժակ թէյ խմեց, մի փոքրիկ հացիկ կերաւ և շտապ գնաց ուսումնարան:

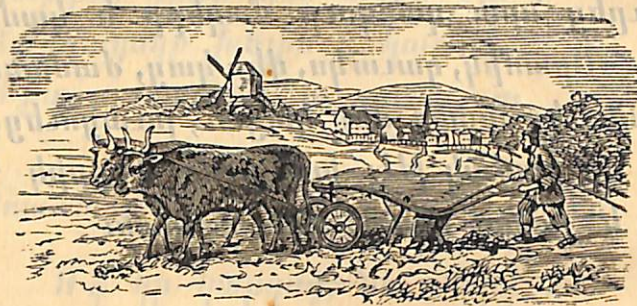
14. Գրիչ

Ի՞նչ կը լինի, ասան, գրիչ,
 Ինձ էլ սիրես գոնէ մի-քիչ.
 Ինչո՞ւ իմ մեծ քրոջ ձեռքին
 Գրում ես միշտ վարժ ու կարգին,
 Իսկ իմ ձեռքին խաղա՞րդում ես
 Սև ագռաւի չանկերի պէս:
 Ես քեզ վատ բան ի՞նչ եմ արել:
 Ե՛կ, խնդրում եմ, ինձ համար էլ
 Գրի՛ր այնպէս արագ-արագ,
 Այնպէս ուղիղ, սիրո՞ւն, բարանկ:

Գրիչը լուռ լսում-լսում,
Ճըռճըռում է ու խաղմըզում.
Բայց այս անգամ արդէն, կարծես,
Փոքրիկ ծաի ճանկերի պէս:

16. Բացատրեցէք հետեւեալ հասկերուկները և գրեցէք՝

1. Գլուխս կտրեցին, սրտիկս հանեցին, գինի խմացրին, լեզուս բացուեցաւ, խօսիլ ըսկաւ:
2. Քանի որ ծեծը կ'ուտէր, ուրախութեամբ կը պարտէր. երբ-որ ծեծը վերջացաւ, ընկաւ գետին ու մեռաւ:

17. Ռատելիք և խմելիք

Ի՞նչ ենք ուտում՝ հաց, պանիր, սպաս, փլաւ, չիւրթմայ, տուրմայ, կոլոլակ, գիշերեփուկ...
Ի՞նչ ենք խմում՝ ջուր, կաթ, թէյ, սուրճ, գինի, գարեջուր...
Խմորեղէն ուտելիք՝ բոբոն (բոկեղ), լաւաշ, բաղարջ, կաթնահոնց, գաթայ, կարկանդակ, կուտապ...
Կաթնեղէն՝ մածուն, սեր, թան, կարագ, շօր*), իւղ, պանիր...
Մսեղէն՝ արգանակ—բուլիօն, սպաս—սուպ, խորոված, տապակած...

*) Շօր—творогъ.

18. ԱՄԵՆՕՐՈՒՄՑ ՀԱՅՔ

Մեր Հայր, որ երկնքումն ես, սուրբ լինի Քո անունը, գայ Քո թագաւորութիւնը. լինի Քո կամբը ինչպէս երկնքումը, այնպէս էլ երկրի վրայ. մեր ամենօրեայ հացը տո՛ւր մեզ այսօր...

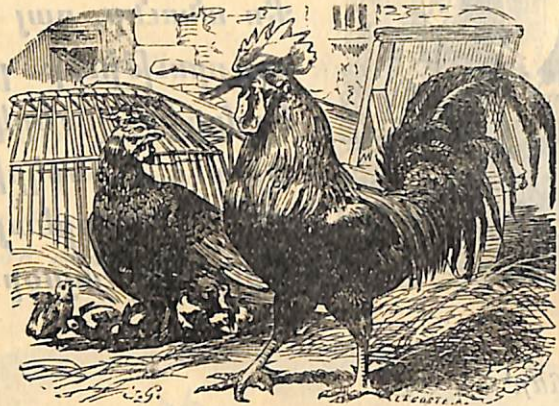
19. Առածներ՝

Աղ ու հաց, սիրտը բաց:
Հաց ու պանիր, կէր ու բանիր:
Մի բաժակ ջուր, ով ուզի՝ տո՛ւր:
Հացի կտրածը թուրը չի կտրի:

20. Բարի մարդը

Էրիկը շուկայից տուն էր գալիս: Ճանապարհին նա տեսաւ մի մանուկ, որ աղի-աղի լալիս էր: Մարդը խղճաց որբուկին, առաւ, իւր տուն տարաւ: Կինն ասաց. այ մարդ, ի՞նչ ես անում. այդ որբն էլ որ մեր տուն մտաւ, մեր հացին աղ չի մնար:

—Մենք էլ հացը առանց աղի կուտենք, պատասխանեց բարի մարդը:

21. Արլորն ու մարգարիտը

Օրուան մէկը մի արլոր,
Քշուջ-մջուջ անելիս,
Տեսաւ մի հատ մարգարիտ,
Աղբի մէջը փայլելիս.
Կտցեց, ասաւ՝ էս ի՞նչ է.
Ինձ հարցընես՝ ոչինչ է.
Այ՛ վայը տամ էն մարդին,
Որ գին կըտայ էս գարդին.
Իսկ ինձ համար մի գարին
Արժէ էսպէս հազարին,

22. Հ ա ց

Մարդուս գլխաւոր
ուտելիքը հացն է: Հացը
պատրաստում են ալիւ-
րից. առաջ ալիւրը մա-
ղում են, յետոյ տաք ջրով
շաղախում, խմոր են շի-
նում: Խմորը շաղախե-
լիս՝ հետը թրթ-խմոր
են խառնում: Թրթ-խմորին
ասում են խաշ:
Չաղախած խմորը լաւ հունցում են և ծածկում:
Հունցած խմորը քիչ-քիչ քացախում է տաշտի
մէջ՝ գալիս է: Տանտիկինը վերցնում է եկած
խմորը, գնդում է և այդ գնդերից հաց է թխում
թոնրի կամ հնոցի մէջ: Հնոցին փուռն են
ասում:

23. Զ ու ը

Զուրը մարդիկ չեն պատրաստում. նա այն-
բան հարկաւոր է, որ Աստուած ինքը առատու-
թեամբ բաշխում է հարուստին էլ, աղքատին էլ:
Մարդիկ խմելու ջուրը վեր են առնում աղբիւր-
ներից և գետերից: Ուր-որ աղբիւր կամ գետ

չրկայ, մարդիկ գետինը խոր քանդում են, ջրհոր են շինում և այդ ջրհորի ջուրն են խմում: Առանց ջրի մարդս չի կարող ապրել. կենդանիներն էլ կը կոտորուին, եթէ ջուր չըլինի:

24. Ի՞նչպիսի է առարկան, շուսրէք ևս կրկնեցէք շատուցրած.

Մանուկը ուտում է... հաց... գաթայ... բաղարջ... մածուն... փլա...

Մանուկը խմում է... ջուր... կաթը... թէյ... սուրճ...

Մանուկը գնեց... թուղթ... գրիչ... գիրք... գնդակ...

Մենք ուտում ենք...

Դուք խմում էք...

Նրանք գնեցին...

25. Ն ա պ ա ս տ ա կ

Մի վագիր այդչափ արագ,
Ի՞մ սիրունիկ նապաստակ,
Շատ պստիկ ես տակաւին,
Թաթիկներդ կը յոգնին:

Քեզ կը բերեմ կաթն ու հաց,
Շաբրեջրով համեմած,

Ուտես, խմես, զօրանաս,
Բանից կարօտ չըմնաս:

Ծանր-ծանր կը քայլես,
Սիրտըս վեր-վեր կը ճանես.
Կ'արձակեմ քեզ, երբ ուզես,
Կ'երթաս, ազատ կ'արածես:

Ինչպիսի և ինչպէս բառերը զանազանեցէք.

Ի՞նչպիսի նապաստակ'...
Ի՞նչպէս մի վագիր'...
Ի՞նչպիսի կաթն ու հաց'...
Ի՞նչպէս կը քայլես'...

26. Հանեղուկները շուստրեցէք ևս գրեցէք՝

1. Ճերմակ տակառիկ,
Մէջն երկու կերպ ըմպելիք:
2. Օրան-օրան շուռ է գալիս,
Ոսներ չունի, ման է գալիս,
Բերան չունի, կուլ է տալիս:

27. Կատուի խրատը

Որսի շունը մի նապաստակ էր բռնել: Կատուն տեսաւ և ասաց՝— Ի՞նչ անգուլթն ես. մեղք է, բաց թող:
Այդ միջոցին մի փոքրիկ մուկը անցաւ նրանց մօտից: Կատուն վրայ վագեց, բռնեց, խեղդեց:

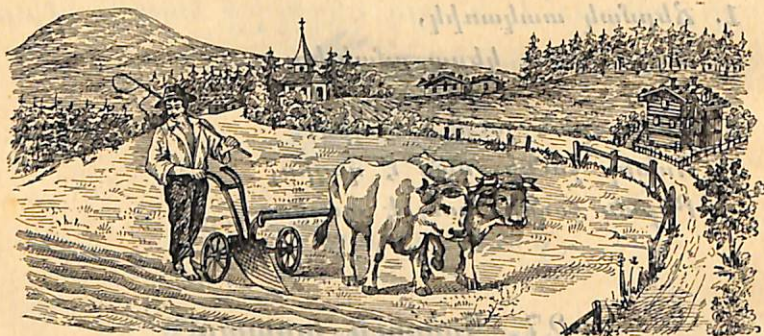
—Այդ ինչ արիւր, ասաց շունը. մեղը գործեցիր, բարեկամ:

—Ոչինչ, պատասխանեց կատուն. իմ խեղճածը մի չնչին մուկն էր միայն:

28. Բառից խօսք կազմեցէք՝

- Հացը ուտելիք է:
- Հացի կտրածը թուրը չի կտրել:
- Աչքդ ուրիշի հացին մի գցիր:
- Հացից զուրկ մարդուն արա՛ սօնութիւն:
- Հացով առատ լինի սեղանդ:
- Հացում սննդարար ոյժ կայ:

Այսպէս փոփոխեցէք՝ աղ, ջուր, պանիր...

29. Գործիք նաւարք

Գործ, գործել, գործող, գործի, գործիք՝ գգալ, դանակ, պատառաքաղ, քորոց, մկրատ, ասեղ...

Երկիր, երկրագործ, երկրագործի գործիք՝ գուլթան, արօր, ցաքան, եղան, մանգաղ, գերանդի...

Դերձակի գործիք՝ ասեղ, քորոց, մկրատ, մատնոց, արդուկ...

Դարընի գործիք՝ մուրճ, սալ, ունելիք, կռան...

Հիանի գործիք՝ ուրագ, կացին, սղոց, դուր...

Սարք՝ կապ, սանձ, երասան, թամբ, ասպանդակ, խամուտ, փորքաշ...

30. Հանելուկներ՝

1. Տապանը փայտ է, մեռելն երկաթ է, երբ-որ ձայն կլտայ, աշխարհ կը թնդայ:
2. Փտած փայտը փորեցին, առիւծը մէջը թաղեցին:

31. Ճշմարտախօս Արամը

Հայրը Արամին մի բանի գործիքներ ընծայեց՝ ուրագ, սղոց, դուր, թակ, կացին, մուրճ և այլն: Արամը իրան համար մանրիկ բաներ էր շինում:

Մի օր Արամը մտաւ պարտէզ և կտրեց մի տանձի ծառ, որ հայրը խնամքով պատուաստել

էր: Հայրը նկատեց այդ և հարցրեց. «Ով կըլինի կտրած այդ պատուաստը. ես պիտի իմանամ և սաստիկ պատժեմ յանցաւորին»:

— Ինձ պատժիր, հայրիկ, ես եմ յանցաւորը,—ասաց Արամը:

Հօր բարկութիւնն անցաւ: «Դու մեղաւոր ես, Արամ, ասաց Հայրը. բայց որովհետեւ ճշմարիտ խօսեցիր, ես ներում եմ քեզ: Տես՝ որ միւս անգամ առանց մտածելու գործ չըբռնես»:

32. Ինչով ի՞նչ են անում.

Դանակով կտրում են. ասեղով... ուրագով... սղոցով... արօրով... մանգաղով... գրչով... մատիտով... սկրատով... մուրճով...

33. Ուլեր

(Հաշտել մեկից մինչեւ տասը)

Լորենու տակին մէկ ուլ կար կանգնած,
Մենակ մընացած՝ մըկ կում էր կամաց.
Այդ ձայնի վըրայ մօտ վագեց միւսը.
Մէկ ուլի տեղակ եղան երկուսը:

Մի ուրիշ ուլիկ, երբ նրանց տեսաւ,
Կարծեց՝ կուում են, մօտ վագեց, եկաւ.
Այս մէկի գալով ուլերի թիւը
Երեքի հասաւ:—Ճիշտ է հաշիւը:

Մի չորրորդ ուլիկ, զարմանք էր կ'ասես,
Որտեղից որ էր, պուպուզ, լոյս ընկաւ.
«Ի՞նչ էք երեքով պըռըշիւլ այդպէս.
Երեքը լաւ չէ. չորս լինինք»—ասաւ:

Մանրիկ այծուկներ չորս չարածճի
Պօզ-պօզի տըւին, առան մէկ-մէկի.
Թփերի տակից, նըրանց չխկոցին,
Մինն էլ դուրս վագեց. հինգ եղան կարգին:

Նա որ կենտու էր, նայեց դեպի վեր,
Եւ ժայռի գլխին տեսաւ մի ընկեր.
Այս հօ վեց եղան:—Բա այն խայտոտը...
Նրանով եօթ կանի ուլերի հօտը:

Մինն էլ, տես, ինչպէս թըփի մէջ գաղտուկ
Արագ կռծում է ոստերը փափուկ.
Սա էլ որ մօտ գայ ուլերի հօտին,
Բոլորի թիւը կըհասնի ութին:

Իսկ այն ի՞նչ ուլ է միւս կողմը կանգնած,
Որբ տղի նըման, կարծես խըռոված.
Արի նըրան էլ հաշուի մէջ առնենք,
Առաջ ութ էին,—իննը թամամենք:

Ահա գալիս է և սէիզ էծը,
Երկար մօրուքով, ամենից մեծը.
Նա հպարտ-հպարտ ուլերն ականեց.
«Ինն են ձագերըս, ինձնով՝ տասն», ասեց:

Սէիզ ապէրը դէպի տուն գընաց,
Բոլոր ուլերը իւր ետնն արած:

34. ԵՐՐ Է լինում

Ձիւնը հալուում է, խոտը կանաչում, ծառերը ծաղկում, օրը երկարում:—Այս ԵՐՐ Է լինում:

Զգալի կերպով շոգը սաստկացաւ. օրը երկարեց, խոտը հնձուեցաւ. արտերը հասել, մանգաղ են կանչում:—Ասացէք, տեսնեմ, այս ԵՐՐ Է լինում:

Մարդիկ դուրս եկան, այգին քաղեցին. օրը կարճացաւ, հունձը վերջացաւ. բարակ անձրևը բարձրից է թափուում և մութ գիշերը չորս կողմից բռնում:—Ասացէք, խընդրեմ, այս ԵՐՐ Է լինում:

Գաշտ ու ձոր, տեսէք, ձիւնով ծածկուեցին. ծառերից սառցէ շիթեր կախուեցին. մարդիկ ներս մտան իրանց տները, իսկ գազանները—իրանց բները. դուրսը—ճյ, ճյ, ճյ—քամի է փչում և ձիւնի փոշին աչքերդ լցնում—Գրեցէք, խնդրեմ, այս ԵՐՐ Է լինում:

35. Ա Ր Ա Ո Ւ Ա Ր

Արտուտը բուն էր շինել ցորենի արտում և ձագեր էր հանել: Մի օր արտի տէրը եկաւ արտը, մի հասկ պոկեց, տրորեց, ափի մէջ և ասաց որդուն. արտը հասել է, սրգի. գնա՛, խօսի՛ր մեր զրացիներին, թո՛ղ գան, արտը միասին հնձենք:

Արտուտը մտածեց. բանի որ մարդու յոյսը

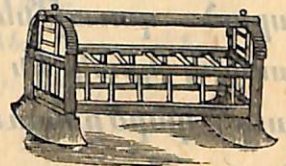
զրացիների վրայ է, ես կարող եմ հանգիստ ապրել այստեղ:

Երկրորդ անգամ արտի տէրն եկաւ, նայեց հասկերին և ասաց որդուն. զրացիները չեկան. գնա՛, որդի, մեր բարեկամներին կանչի՛ր:

Արտուտն ասաց ձագերին. հանգիստ կացէք ձեր տեղը. արտը շուտով չի հնձուիլ:

Երրորդ անգամ արտի տէրն եկաւ, արտին նայեց և ասաց. սրգի, արտը կծղել է. ուրիշների վրայ յոյս դնելուց բան չի դուրս գալիս. վազը վերցրո՛ւ մանգաղդ և եկ, արտը հնձենք ես և դու:

Արտուտը մտածեց. այժմ հաւատում եմ, որ արտը կհնձուի: Եւ ձագերն առաւ ու հեռացաւ ուրիշ տեղ:

36. Կարասիք եւ ամաններ

Կարասիք՝ սեղան, աթոռ, բազկաթոռ, գահաւորակ, ընկողմարան, օրօրոց, մահճակալ...
Ամաններ՝ կուժ, կուլայ, կճուճ, կարաս, բաժակ, դաւաթ, ափսէ...

37. Առածներ՝

1. Այ կուժ, քեզ ասեմ, այ կուլա, դու իմացիր:
2. Մի բաժակ ջուր, ով ուզի՝ տո՛ւր:

38. Ա թ ո ո

Աթոռը շինում են փայտից: Աթոռն ունի չորս ոտք, նստատեղ և թիկունք: Նստատեղը հիւսած է ծղօտից, բայց տախտակից ու փափուկ կտորներից էլ է լինում: Աթոռ շինողին ատաղձագործ են ասում:

Համեմատեցեք սեղանը աթոռի հետ:

39. Գ ա լ ա թ

Գալաթը շինում են կաւից: Գալը բարակ մաղում են, շաղախում, հունցում և ուզած ձևը տալիս: Չաղախը ցամաքում է արևի տակ: Ցամաքած գալաթները դնում են հնոցի մէջ և սաստիկ կրակ են վառում տակը: Տաքութիւնից կալը կարծրանում է: Գալաթ շինողին բրուտ են ասում:

40. Հաներաներ՝

1. Չորս եղբայր մի գգակի տակ, կարծում եմ թէ չ'գտաք:
2. Վերևից երգիկ, ներքևից դռնակ, մէջ-տեղումը ջուր ու կրակ:

41. Սեղանը կարասիք է, իսկ գալաթը աման է: Կուժը աման է, իսկ գահաւորակը... Տունը շինութիւն է, իսկ մահճակալը... Օրօրոցը կարասիք է, իսկ շիշը... Կարկանդակը ուտելիք է, իսկ կաթսան... Բաղկաթոռը կարասիք է, իսկ բաժակը... Մարազը շինութիւն է, իսկ ընկողմարանը...

Պարտախանները գրառոյ:

42. Տ ա ն ձ ե ր

(Հաշուեցեք տասից մինչև մէկը)

Երէկ պապիս հետ այգի գնացինք
 Եւ տանձի ծառի տակին նրստեցինք:
 Այդ տանձի ծառին տասը հատ տանձ կար.
 Տասը հատ տանձից մի հատն էր ճիճուտ:
 Քամին օրօրեց, ընկաւ այդ մինը.
 Մինը որ ընկաւ, մընաց տեղն իննը:

Իննը հատ տանձեր, խոշոր, հիւթալի,
 Ոստերի վըրայ դեղնին են տալի:
 Պապիս խնդրեցի, որ մէկը ինձ տայ.
 Որ մէկը ինձ տայ, ութը կը մնայ:

Երբ ուտում էի պապիս տըւածը՝
 «Որդիս հիւանդ է—դուք, ձեր Աստուածը—
 Մի հատ ինձ տըւէք», ասաւ մի պառաւ:
 Եօթը հատ մընաց, երբ նա էլ առաւ:

— «Քեզ թոյլ եմ տալիս բոլորը քաղես,
 Առանց զրկանքի արգար բաժանես»: Ասաց պապիկս:— Ես կողովն առայ, կատուի պէս ճարպիկ ծառն իվեր ելայ, Չգոյշ քաղեցի եօթը հատ տանձը Եւ ցած սողացի՝ ձեռքիս այդ գանձը:

«Տես, պապիկ, ասի, էս մինը տատին»

Թող ներող լինի քրչին ու շատին»

Նա է տան մեծը:

Մտում է վեցը:

Մինն էլ, ի հարկէ, հայրիկիս կըտամ:

Հին գը կըմնայ կողովում թամամ:

Ամենից լաւը, մեծը, հասածը

Ես նրան կըտամ,— սրտիս ուզածը:

Է՛հ, չորսը մընաց... կնց, քիչ միտք անեմ:

Չէ՞ դու ասացիր, որ արդար բաժնեմ:

Սուրէնն ու Շուշան թող մինն ստանան,

Ե՛րկու կէս անեն, ուտեն, լիանան:

Նրանք փոքրիկ են, կէս-կէս էլ լաւ է:

Խաչ-որ, պապի ջան, նրանց այդ բաւ է:

Մնացած երեք տանձերիցը մին

Ես պէտք է հանեմ պահողին բաժին՝

Մեր այգեպանին,

Ծերուկ Օհանին:

Ի՞նչ մընաց տակը:

Հաշիւը շտակը:

Երկու հատ մընաց կողովի տակին:

Մինն էլ ես կըտամ իմ լաւիկ պապին...:

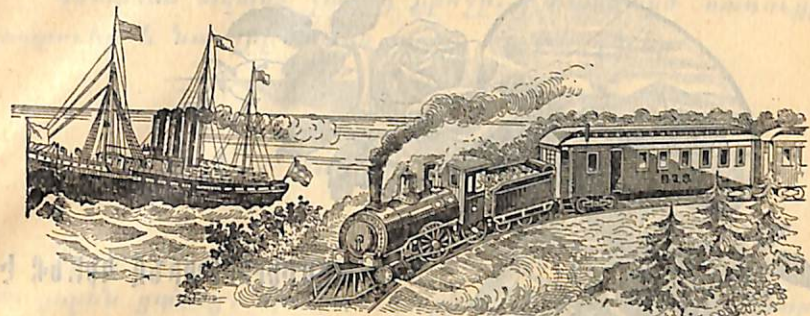
Չէ, չէ, մի մերժիր, պապի ջան, վեր առ:

Ես ուզում էի քեզ երկուսը տալ,

Բայց... բայց, պապի ջան,

Տակը մընացած ան մի հատիկը

Չէ՛ ինձ է արժան:

43. Կառք, Աւա

Կառքեր. սայլակ, սայլ, սահնակ, ֆայետոն, ֆուրգոն,
շոգեկառք, հանրակառք, ձիաքարշ, էլէքտրաքարշ...

Շաներ. շոգենաւ, առագաստաւոր նաւ, նաւակ, մակոյկ...

44. Հաներուկ.

Չորս եղբայր են շատ նման,

Չորսն էլ շարժուն գնացկան:

Փոքրերն առաջ զուգընթաց,

Գլորւում են սըրտաբաց:

Իսկ մեծերը բարկանում,

Յետքից վազում, չեն հասնում:

45. Բռոնից խօսք կազմեցէք՝

Տուն...

Տանից...

Տան...

Տանով (տնով)...

Տանը...

Տնում (տան մէջ)...

46. ՀԵՄՐԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԵՆՔ Է

Քոյր ու եղբայր այգի գնացին: Եղբայրը խակ պտուղներ էր ուտում: — Մի ուտիր, ջանիկս, ասում էր քոյրը. վնաս կըտայ, մի ուտիր: Եղբայրը ականջ չարեց, խակ պտուղները կերաւ, հիւլանդացաւ: Քոյրը նրան անանուխի կաթիլներ խմացրեց, մանանեխ շաղախեց, փորին դրեց և ցաւն անց կացաւ:

Ամառն էր. նրանք հանդը գնացին: Եղբայրը վազվզեց, քրտնեց և մօտեցաւ աղբիւրին, որ սառը ջուր խմէ:

— Մի խմիր, Պետրոս ջան, աղաչում էր Մարիամը. սպասիր, հանգստացիր, յետոյ կըխմես:

Պետրոսն ականջ չարեց, սառը ջուրը խմեց, մրսեց և սկսեց դողացնել: Բժիշկն եկաւ և նրա համար դառը դեղ գրեց:

Զմեռն եկաւ: Մարիամն ու Պետրոսը գնացին գետի ափը: Զուրը ծածկուած էր բարակ սառուցով: Պետրոսն սկսեց սղդալ սառուցի վրայ: Մարիամն աղաչում էր. «Հեռացիր, Պետրոս, դադարիր. սառուցը, տես, չի հաստացել, չի պնդացել»:

Պետրոսն ականջ չարեց քրոջը... Յանկարծ սառուցը կտարուեց և նա ջրի տակն արաւ ու խեղդուեց:

47. ՅՈՐԵՆՆ ՈՒ ՎԱՐԻՆ

Գիւղացին երկու օրավար հող ունէր: Մի օրավարում նա ցորեն ցանեց, միւսում վարի: Արտերն աճեցին, բարձրացան, հասկեր գցեցին: Մի օր վարին սկսեց խօսել.

«Յորեն եղբայր, ասաց նա. վատ տեղ է ցանել մեզ մեր տէրը. այս գիւղը շատ աղքատիկ է՝ ո՛չ ոսկի ունի, ո՛չ արծաթ. ո՛վ պէտք է մեր յարգը ճանաչէ, մեզ գին տայ. արի՛, ցորեն եղբայր, թողնենք, հեռանանք այս գիւղից. արի՛ գնանք այնտեղ, ուր ոսկի շատ կայ»:

Յորենը լսեց դրացու խօսքերը և ասաց. «Շատ ափսոսում եմ, վարի եղբայր, որ միայն քիստդ ես երկարացրել, խակ խելքըդ կարճ է մնացել.

ինչի՛ մենք ման գանք ոսկու ետեկից. մեր արժէքն այնքան մեծ է, որ ոսկին ինքն-իրան մեր դուռը կըբայ»:

48. անձրև

Անձրև, անձրև, ցած արի,
Բուսցրո՛ւ ցորեն ու գարի,
Բուսցրո՛ւ ծաղիկ, կանաչ խոտ,
Աւլէ փոշի, մաքրէ օդ.

Դու արի. կամ դու եկ, բուսցրո՛ւ...

Դու ավէ կամ...

Դու մաքրէ կամ...

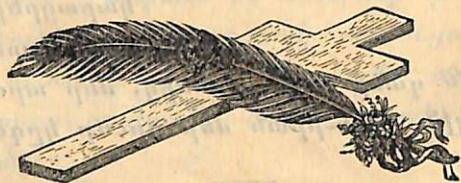
Դու ի՞նչ բուսցրու...

Ի՞նչպիսի ծաղիկ, ի՞նչպիսի խոտ...

Պատասխանները գրառուր:

49. Հ Ա Յ Ր Մ Ե Ր

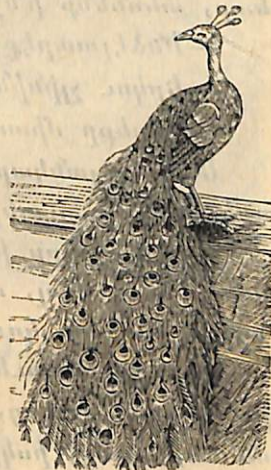
Մեր Հայր, որ երկնքումն ես, սուրբ լինի Քո
անունը, գայ Քո թագաւորութիւնը. լինի Քո կամբը
ինչպէս երկնքումը, այնպէս էլ երկրի վրայ. մեր
ամենօրեայ հացը տո՛ւր մեզ այսօր. թո՛ղ մեզ մեր
պարտքը, ինչպէս որ մենք թողում ենք մեր պար-
տապաններինը: Մեզ փորձանքի մի տանիր. այլ
փրկիր մեզ չարից, որովհետև Քոնն է արքայու-
թիւնը և զօրութիւնը և փառքը յաւիտեան:

50. Կ Ե Ն Ղ Կ Ե Ն Ի Ն Ե Ր

Չորք-ոտանիք՝ ձի, կով, արջ, փիղ, եղնիկ, գայլ...

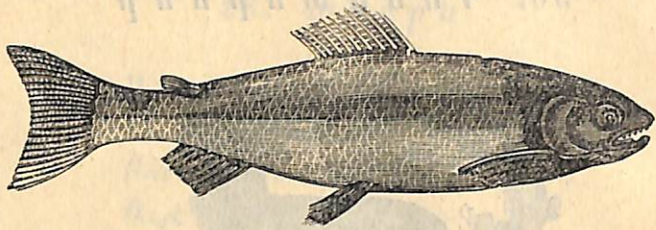

Թռչուններ՝ հաւ, ծիծեռնակ, արտուտ,
կաքաւ, սիրամարդ...

Չկներ՝ իշխան, տառեխ, զեղարքունի, կարմրախայտ,
օրագուլ, կողակ, կապուտ (լօքօ)...

Սողուններ՝ օձ, լօկ, մողէս, կրիայ...

Միջատներ՝ ճանճ, մեղու, մրջիւն, մորեխ, մոծակ...

51. Չ ու կ ը

Կարկաչուն գետակի մէջ մի փոքրիկ ձուկն էր ապրում. նա սիրուն էր, շատ սիրուն. արևի տակ երբ լողում էր, ամբողջ մարմնի թեփուկները փայլում էին ոսկու պէս: Կարմրախայտն էր դա:

Գեղարքունի, իմ լակ ընկեր, ասաց մի օր Կարմրախայտը, արի լողտանք մի քիչ հեռու. առաջ գնանք, իջնենք գետը, տեսնենք ի՞նչ կայ այն ջրերում:

— Ինձ էլ տարէք, ասաց Մուրճան, փոքրիկ բեղերը ցցելով:

— Երկու չլինինք, երեք լինինք. դո՛ւ էլ արի:

Եւ երեքը միասին առաջ գնացին...

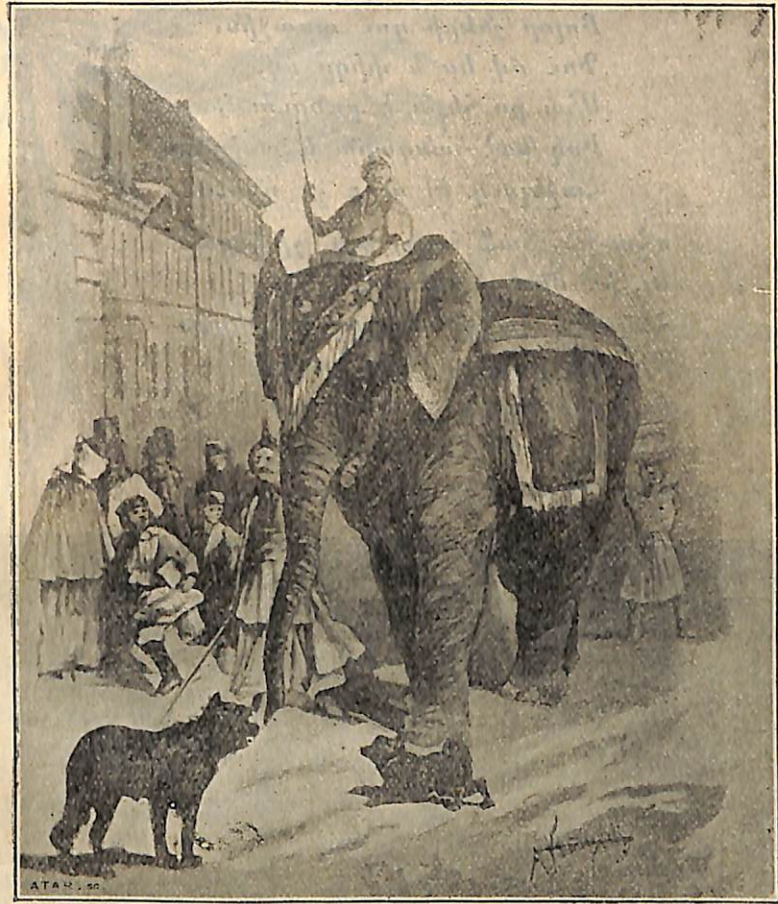
Մէկ էլ յանկարծ մի Գայլաձուկ վրայ վազեց, ուղեց բռնել նրանց, ուտել:

Այդ փոքրերը ինձ են պատկանում, չհամարձակուես դրանց կուլ տալ, ասաց Կապուտը քարերի տակից: Եւ Գայլաձկան հետ կռուի բռնուեցան:

Կռուից օգտուելով գետի շշխանը միւս կողմից ելաւ, նրանց վրայ վազեց, բայց Կողակ ձուկը առաջը կտրեց— իմա են, ասաց, իսկի ձեռք չտաս:

Յանկարծ վերևից լայն սփռոցի պէս մի բան վայր ընկաւ, ամենքին կալաւ, իւր մէջ հաւաքեց... Ծանր ուռկանն էր, որ գետի ափից ձկնորսը ուժով նրանց վրայ նետեց:

— Կորանք, մենք կորանք, ձկներն ասացին, ցանցի մէջ ընկան, ցամաք հանուեցին:

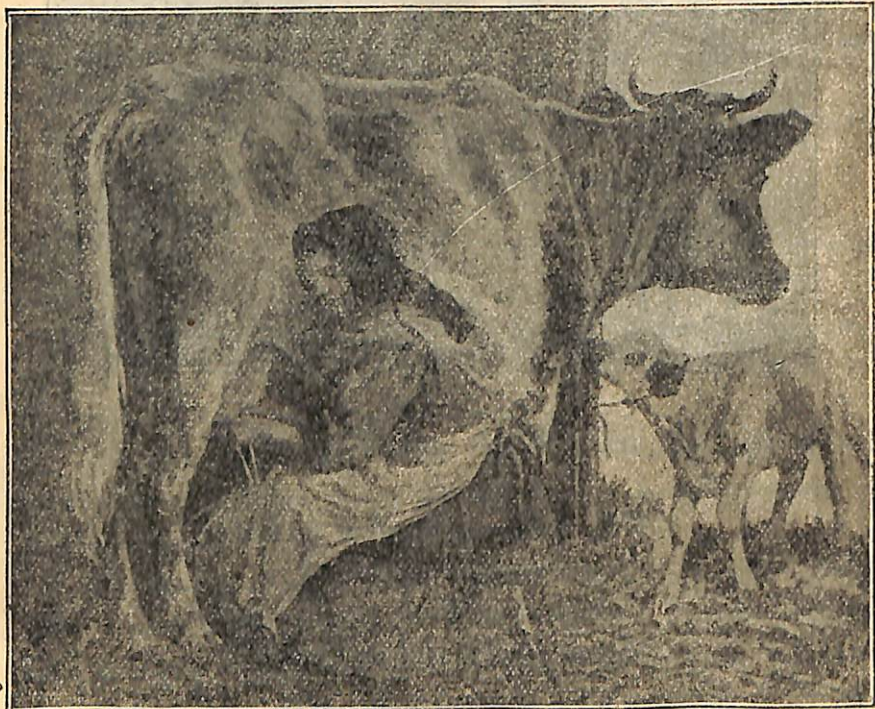
52. Փիղն ու Քոթոթը

Մէկ փիղ առած ման կածէին Փողոցներից անցընելով. Յանկարծ քոթոթ մի կռուասէր վրայ վազեց խիստ հաջելով:

— Չայնդ կտրէ, դրացի եղբայր. Ասաց գամփուր մեր քոթոթին.

Չէս տեսնում որ ծաղր եղար
 Բոլոր շների դու առաջին:
 Դու սվ ես և փիղը սվ.
 Ահա քո հեքն է բռնըւում,
 Իսկ նա՛ հանդարտ և անխուով,
 Հաջելուդ էլ ուշք չէ դնում:

«Հն-հն, հնֆ-հնֆ, դու չիմացար
 Եւ իմ միտքը չըհասկացար.
 Հեռուից կանգնեմ, կուռեմ հետը,
 Որ մեծ մարդու պէս երևամ
 Եւ ուրիշներին էլ ասել տամ՝
 Տեսէք, քոթոթն սրքան քաջ է,
 Որ փղի դէմ էլ կըհաջէ»:

Պատմէցէք, ինչ որ տեսնում էք այս պատկերի վրայ:

53. Մ ա Ր Ղ Ը

Մարդու մարմնի անդամները՝ գլուխ, պարանոց, (վիզ), բուն, ձեռներ, ոտներ:
 Գլխի մասերը՝ գագաթ, ծոծրակ, քունք, ճակատ, դէմք:
 Դէմքի մասերը՝ յօնքեր, աչքեր, քիթ, թշեր, բերան, ծնօտ:
 Բնի մասերը՝ կուրծք, փոր, կողեր, թիկունք, մէջք:

Աչքով տեսնում ենք առարկան, որոշում ենք նրա մեծութիւնն ու փոքրութիւնը:

Ականջով լսում ենք առարկայի ձայնը, որոշում ենք ձայնի ոյժը, քաղցրութիւնը:

Քիթով հոտոտում ենք, որոշում ենք առարկայի բուրմունքը, գարշութիւնը...

Լեզուով ճաշակում ենք, որոշում ենք առարկայի քաղցրութիւնը, դառնութիւնը...

Մատներով շոշափում ենք առարկան, որոշում ենք նրա պնդութիւնը, փափկութիւնը, սառնութիւնը, տաքութիւնը, կոշտութիւնը, կոկոնութիւնը...

54. Առածներ՝ Անուշ հօտը վարդից ուզիր, մարդութիւնը մարդուց ուզիր:

Անհունար մարդու լեզուն երկար կըլինի:
 Ուրիշի աչքը բեզ համար լոյս չի տալ:

55. Ն Ո Ւ Ր Ի Ն

Սաստիկ շոք ամառ էր. երկնքի երեսին ամպի կտոր
չէր երևում. երկիրը քարի պէս պնդացել էր:

Առունները ցամաքել էին. աղբիւրների ջուրը պակաս
սել էր, խոտերը դեղնել էին, արտերը թառամել:

Երկրագործը դուրս էր եկել դաշտը, տխուր նայում
էր իր ցանքերին և ասում. «Աստուած ջան, ինչ որ կա-
րող էի, արեցի. հողը բաւական խոր ցելեցի, ընտիր սեր-
մով սերմեցի և ժամանակին ցաքեցի. մնացածը Քո սուրբ
կամքիցն է կախուած:

Միւս կողմը գիւղի պառաւները ժողովել էին մանր
տղաներին, գոյն-գոյն հալաւներով զարդարել էին իրանց
ձեռքով շինած խաղատիկներ, Նուրին, տուել էին նրանց
և պատուիրել, որ գնան, տնէ-տուն ման գան, փող-մող
հաւաքեն, բերեն, մատաղ անեն, որ Աստուծու աչքը
քաղցրանայ, երկինքը բացուի, անձրև գայ:

Գնում են մանրիկ տղաները, ման են գալիս տնէ-
տուն, ամեն դռան կանգնում են և երգում.

Նուրին-Նուրին եկել է,
Նախշուն Հուրին եկել է,
Շիւա շապիկ հագել է,
Կարմիր գօտիկ կապել է:
Ե՛ղ բերէք, վարսը քսենք,
Ձուր բերէք, գլխին ածենք,
Մեր Նուրինի փայլ տըւէք,
Ուտենք, խմենք, քէֆ անենք:

Տան-տիկիները դուրս են բերում մի փարչ ջուր,
ածում են Նուրինի գլխին, տալիս են մանուկներին՝ որը
սև փող, որը իւր, որը բրինձ. նրանք էլ տանում, պառաւ-
ներին են տալիս, որ մատաղ անեն, աղքատներին բաժանեն,
Աստուած էլ խղճայ, անձրև ուղարկի:

56. Ճ Ո Ւ Ի *)

(Ս. Բ. Լ. Ա. Բ. Ե. Բ.)

Ճողի-Ճողի, ճոլ չըկայ,
Խաւիժ անեմ, եղ չըկայ,
Ճողին ընկել է ծովը,
Ծովիցը հանող չըկայ:

Չըւան բերէք, դուրս հանենք,
Թո՛ւկ բերէք, կցան անենք,
Չո՛ւ բերէք, թաթին դնենք,
Ե՛ղ բերէք, վարսին քսենք:

Խոփը պատումն է ժանգոտել,
Չեիչը տափումն է ժանգոտել.
Կանանչ դաշտերին ենք կարօտ,
Կարմիր արևին ենք կարօտ:

57. Հ Ա Յ Ր Մ Ե Ր

Հայր մեր, որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն Քո.
Եկեսցէ արքայութիւն Քո. եղիցին կամք Քո որպէս
յերկինս և յերկրի. գհաց մեր հանապազորդ տուր
մեզ այսօր. Թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք
թողումք մերոց պարտապանաց և մի տանիր
զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ զմեզ ի չարէ,
զի Քո է արքայութիւն, և՛ զօրութիւն, և՛ փառք
այժմ և յաւիտեան:

*) Արևաբերի ծէսը կատարում է նոյն եղանակով, ինչպէս
Անձրևաբերինը:

58. Ուլերն ու գայլը

Լինում է-չի լինում մի այծ: Այս այծը անտառում իրան համար տուն է շինում և իր զաւակները—փոքրիկ ուլերի հետ բնակում է նրա մէջ: Ամեն առաւօտ մայրը դուրս է գնում արածելու: Գնալուց առաջ նա ասում է իր ձագերին. «Ո՛րդիք, դռները փակեցէք, հանգիստ կացէք և եթէ դրսից մարդ գալու լինի, դուռը բաց չանէք»: Ասում է ու գնում: Դաշտումը լաւ արածելուց, կուրծը կաթնով լցնելուց յետոյ, այծը տուն է գալիս: Տան դռները փակ են: Նա պոզերով դուռը ծեծում է ու կանչում:

«Չալիկ-մալիկ ուլիկներ,
Չալ-պըտուրիկ այծուկներ,
Ելէք, բացէք տան դուռը.
Պատրաստ է ձեր ապուրը»:

Ուլերը բաց են անում դուռը: Մայրը ծիծ է տալիս նրանց և կրկին գնում է արածելու:

Այս ամենը տեսնում ու լսում է գայլը: Նա մտքումը գնում է, որ խաբելով ներս մտնէ ուլերի փարախը, երբ մայրն այնտեղ չլինի: Մի օր, երբ այծը դուրսն է լինում, գայլը կամաց-կամաց գալիս է, թաթովը դռանը խփում է ու կանչում.

«Չալիկ-մալիկ ուլիկներ,
Չալ-պըտուրիկ այծուկներ,
Ելէք, բացէք տան դուռը.
Պատրաստ է ձեր ապուրը»:

Ուլերն ահանջ են գնում. նրանք հասկանում են, որ դուռը ծեծողը իրանց մայրը չէ և պատասխանում են. «Դու մեր մայրը չես, կորիր, հեռացիր այդ տեղից. մեր մայրը բարակ ձայն ունի և քաղցր է մկըկում. դուռն էլ պոզերով է ծեծում»: Ասում են ու դուռը բաց չեն անում: Գայլը թողում, հեռանում է: Փոքր ժամանակից յետոյ

գալիս է մայրը. նա գովում է ուլերին, որ դուռը բաց չեն արել:—«Դուք շատ լաւ էք արել, սրդիք, որ դուռը բաց չէք արել, թէ չէ՝ նա ձեզ ամենքիդ էլ կ'ուտէր»:

59. Պառան ու այծը

Մի խղճուկ պառաւ կար շատ հին ժամանակ.
Նրա նիստ ու կացը պատմեմ, իմանաք.
Պատմեմ, պատմեմ, պատմեմ, իմանաք:

Պառաւը աղքատ էր, կով, գոմէշ չունէր.
Դիւփ եղած-չեղածը մի այծ, մի տուն էր.
Մի այծ, մի այծ, մի այծ, մի տուն էր:

Տունն էլ մի ծակուռ էր, գետնի մէջ փորած.
Ինքը մի խեղճ կնիկ, կորած-մոլորած.
Կորած, կորած, կորած-մոլորած:

Այծը նա պահպանեց ամբողջ ձմեռը.
Մօտիկցաւ գարունը, թեթևցաւ բերը.
Ի՛նչ լաւ, ի՛նչ լաւ, թեթևցաւ բերը:

«Այժմ արօտ կ'երթանք, մազմըզոտ ընկեր.
Կ'ուտես կանաչ խոտը, թարմիկ, կաթնաբեր.
Թարմիկ, թարմիկ, թարմիկ, կաթնաբեր»:

Դու ինձ կաթ կըբերես, կը հոգամ տունս,
Կըծածկեմ մարդկանցից իմ խեղճութիւնըս.
Հա-հա, հա-հա, իմ խեղճութիւնըս»:

Այսպէս խօսեց տատը մի լաւ առաւօտ,
Կաթնատու այծիկը դուրս տարաւ արօտ.
Ուրախ-ուրախ դուրս տարաւ արօտ:

Բայց խեղճ կնոջ բախտից քամի վերկացաւ,
 Ձիւն, բուք ու փոթորիկ չորս կողմ բարձրացաւ.
 Վայ-վայ, վայ-վայ, չորս կողմ բարձրացաւ:

Պառաւր մոլորուեց, այծը կորցըրեց.
 Գայլը նըրան ճանկեց, փորը լըքցըրեց.
 Կերան, լափեց, փորը լըքցըրեց:

Մեծ նանը տուն դարձաւ արցունքն աչերին,
 Այծից, կաթնից զրկուած այն ցուրտ օրերին.
 Ա՛խ-վա՛խ, ա՛խ-վա՛խ, այն ցուրտ օրերին:

60. Մ ե ղ ու ն ե ր

Գարունն սկսուեց. տրեգակը հալեցրեց դաշտերի ձիւնը.
 հին՝ դեղնած խոտերի մօտ դուրս եկան կանաչ խոտի
 բողբոջներ. ծառերի կոկոնները բացուեցին և փոքրիկ
 տերևներ առաջ բերին:

Ահա մեղուն էլ զարթնեց ձմերային քնից, սրբեց
 աչերը բրտոտ թաթիկներով, զարթեցրեց ընկերներին և
 միասին դուրս նայեցին լուսամուտից, որ տեսնեն, թէ
 ձիւնը, սառուցը և հիւսիսային ցուրտ քամին անցե՞լ են:

Մեղունները տեսնում են, որ արեգակը փայլում է,
 որ ամեն տեղ տաք է և լոյս. նրանք դուրս են գալիս
 փեթակից և թռչում են դէպի ծիրանի ծառ:

«Սիրուն ծիրանի, մի բան չունի՞ս խեղճ մեղուներիս
 համար. մենք երկար ժամանակ քաղցած ենք»:

—Ո՛չ,—պատասխանում է ծիրանի ծառը.—դուք շատ
 շուտ էք դուրս եկել. իմ ծաղիկներս դեռ պահուած են
 կոկոնների մէջ: Գնացէք, նշենուն հարցրէք:

Մեղունները թռան, գնացին նշենու մօտ: «Սիրելի
 նշենի, արդեօք մի բան չունի՞ս սոված մեղուներիս համար»:

—Վա՛ղը եկէք, սիրելիք,—պատասխանում է նրանց

նշենին.—այսօր ինձ վրայ ո՛չ մի բացուած ծաղիկ չկայ. իսկ
 երբ բացուին, ես մեծ ուրախութեամբ կընդունեմ ձեզ:

Թռան մեղունները կակաչի մօտ, նայեցին նրա փայ-
 լուն գլխին. բայց նա էլ ո՛չ հոտ ունէր և ո՛չ մեղր:

Մեղունները տրտում և քաղցած կամենում էին յետ գնալ
 տուն, բայց տեսան թփի տակ մանուշակի մուգ-կապոյտ
 ծաղիկը: Սա բաց արաւ մեղունների համար իր կոկոնները,
 որոնք լիքն էին անուշ հոտով և քաղցր հիւթով: Կերան-
 խմեցին մեղունները և ուրախ զըւարթ յետ դարձան տուն:

61. Չորս ցանկութիւն

1. Չմեռն էր: Գետը ծածկուել էր սառուցով: Գարեգինը
 իր ընկերներին հետ խաղում և սղղում էր հաստ սառուցի
 վրայ: Բաւական խաղալուց յետոյ՝ նա ուրախ-ուրախ տուն
 վազեց և ասաց հօրը. «Ա՛խ, հայրիկ, ի՞նչ պատուական
 եղանակ է ձմեռը. որքան ուրախութիւններ ենք անում
 մենք՝ ձնագնդի ենք խաղում, սղղում ենք սառուցի վրայ,
 սահնակներով զբօսնում ենք... Ա՛խ, ի՞նչ կըլինէր, որ
 միշտ ձմեռ լինէր»: Հայրը հանեց ծոցի տետրակը և ասաց.
 «Գրի՛ր սրա մէջ քո ցանկութիւնը»: Գարեգինը գրեց:

2. Չմեռն անց կացաւ: Գարունը եկաւ: Բացուեցան
 ծառերի ծաղիկները. բարձրացան դաշտերի խոտերը. ամե-
 նայն տեղ ուտոտում էին հազարաւոր թիթեռներ ու
 բզէզներ: Գարեգինը դուրս գնաց դաշտը, ծաղիկներ քա-
 դեց, թիթեռներ բռնեց. իսկ երբ երեկոյեան տուն եկաւ,
 ասաց հօրը. «Պէտք է իմանաս, հայրիկ, թէ որքան ուրա-
 խացայ ես այսօր. ճշմարիտ, շատ հիանալի եղանակ է
 զարունը և եթէ ինձ մնար, ես կըցանկանայի, որ միշտ
 զարուն լինէր»: Հայրը հանեց տետրակը և առաջարկեց
 Գարեգինին, որ իր ցանկութիւնը գրի: Գարեգինը գրեց:

3. Ամառն անցաւ: Գաշտերի խոտերը հասել էին և հնձող էին կանչում: Գարեգինն ու հայրը գնացին խոտ հնձելու: Քանի որ հայրը վեր էր տալիս անուշահոտ խոտը, Գարեգինը իւր գուարճութիւններն էր անում՝ ձուկն էր բռնում գետիցը, հատապտուղներ էր հաւաքում, գլորում էր հոտաւէտ խոտերի վրայ: Երեկոյին, տուն յետ դառնալիս, նա ասաց հորը. «Ահա այսօր ես անչափ ուրախացայ. երանի ամառը վերջ չունենար»: Գարեգնի այս ցանկութիւնն էլ գրուեցաւ տետրակի մէջ:

4. Վերջապէս եկաւ աշունը: Այգիներում լաւ-լաւ պտուղները հասել էին՝ խնձորը, տանձը, սալորը, սերկելիլը, խաղողը... Մարգիկ գուրս էին եկել այգեկութի: Գարեգինն էլ իր ծնողների հետ գնաց այգի և քաղն սկսեցին: Պէտք էր տեսնել, թէ ինչպէս էր վազվզում նա մէկ ծառի տակից դէպի միւսը, ծիծաղում, երգում, խաղում և հատապտուղները բերանը գցելով՝ անուշ անում: Վերջը նա վազեց հօր մօտ, փաթաթուեց նրա պարանոցով և ասաց. «Հայրիկ, աշունը տարուայ ամենալաւ եղանակն է»: Այն ժամանակ հայրը հանեց փոքրիկ տետրակը և ցոյց տըւեց, որ նա գարնան, ձմեռուան և ամառուան համար էլ միևնոյն բան է ասել:

Վ Ե Ր Զ

Տառը [Թոռնիկին

(Առողանութեան գլխաւոր նշանները)

Տօ-տա՛, տօ-տա՛

Ոտիկներըդ շուտ-շուտ փոխիր, բալն ջան.

Տօ-տա՛, տօ-տա՛

Տօտիկներըդ ամուր կոխիր, լալն ջան...

Տօ-տա՛, տօ-տա՛

Արի՛, արի՛, ինձ ճի արա, քեզ մատաղ.

Տօ-տա՛, տօ-տա՛

Արի՛, մօրըդ պաչի արա, քեզ սաղաղ... *):

Տօ-տա՛, տօ-տա՛

Հըրես եկաւ իմ բալիկը վազելով,

Օ-խայ՛, օ-խայ՛

Պաչի արաւ իմ շըրթուկըը լիզելով:

ՀԱՆՆԵԼՈՒԿՆԵՐԻ ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երես՝ 64 | Փետուրէ գրիչ: || Հուր:

» 69 | Ձու: || Գնացկան ջուր. գետ:

» 71 | Հրացան: || Թուր:

» 76 | Գրասեղան: || Հեշտաեռ (սամօվար):

» 79 | Կառքի անիւները:

*) Բալա ջան—զաւակս. լալա ջան—ծաղիկս. ճի արա—գրկիր. քեզ մատաղ, քեզ սաղաղ՝ նոյն նշանակութիւնն ունին:

ՎԵՐՋՍԲՍՆ

Այս տպագրութեան ժամանակ զրքիս բովանդակութիւնը որոշակի բաժանել ենք երեք մասի՝

ա. Այբբենական մասը բռնում է 41 երես և բովանդակում է վերլուծանելի բառեր, նախադասութիւններ, մանկական ոտանաւորներ, առակներ...

բ. Գրքիս միջին մասը տալիս է միքանի անհրաժեշտ տարրական (քերականական) վարժութիւններ, որոնցից իւրաքանչիւրի համար տուած են կարճիկ ոտանաւորներ և առակներ,

գ. Գրքիս վերջին բաժինը բուն ընթերցարանն է՝ բազմաթիւ նիւթերով իրազննութեան, գրաւոր աշխատութիւնների, բացատրական և պատմողական զրոյցների և անգիր սովորելու համար:

Գրաւոր օրինակների թիւը սահմանափակ է, իսկ գրաւոր վարժութիւնների համար առաջարկուած նիւթերը բազմազան են:

ՆԻԿՈՂՍՅՈՍ ՏԷՐ-ՂԵԻՈՆԳԵՍՆԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1. ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ, առաջին տարի, այրբենարան և սկզբնական ընթերցարան, բազմաթիւ ընտիր պատկերներով և գրութեան օրինակներով. 37-դ տպագրութիւն. գինն է 20 կ.
2. ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ, երկրորդ տարի, երկրորդ գիրք ընթերցանութեան այբուբենից յետոյ, 25-դ տիպ. բարեփոխուած և լրացրած. գինն է 35 կ.
3. ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ, երրորդ տարի. երրորդ տարուայ ուսուցման նիւթը ազգային ուսումնարանների համար, ուղղագրական և բերականական գիտելիքներով, 17-դ ճոխացրած տպագրութիւն. գինն է 50 կ.
4. ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ, չորրորդ տարի. չորրորդ տարուայ ուսուցման նիւթը ազգային ուսումնարանների համար. 12-դ փոփոխած և լրացրած տպագրութիւն. գինն է 55 կ.
5. ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ քերականութեան տարերբը ընդարձակ յառաջարանով. գինն է 50 կ.
6. ՀԱՅՈՐԴԻ Սրբազան պատմութիւն Հին-Կտակարանի. գինն է. 50 կ.
7. ՀԱՅՈՐԴԻ Սրբազան պատմութիւն Նոր-Կտակարանի. գինն է 50 կ.
8. ՀԷՆԶԷԼԻՒ բանաւոր և գրաւոր հաշուելու խնդիրներ Ա. և Բ. տարի, գինն է 35 կ.
9. ՀԷՆԶԷԼԻՒ նոյնը, երրորդ տարի. գինն է 50 կ.

«Մայրենի Լեզու»-ի բոլոր մասերը թղթատուած են պատշաճաւոր իշխանութեան կողմից որպէս ձեռնարկ՝ Հայերէն լեզուն դասաւանդելու ժամանակ:

2013

4543

« Ազգային գրադարան »

NL0062749

